

PROFİL: ANTHONY VIDLER

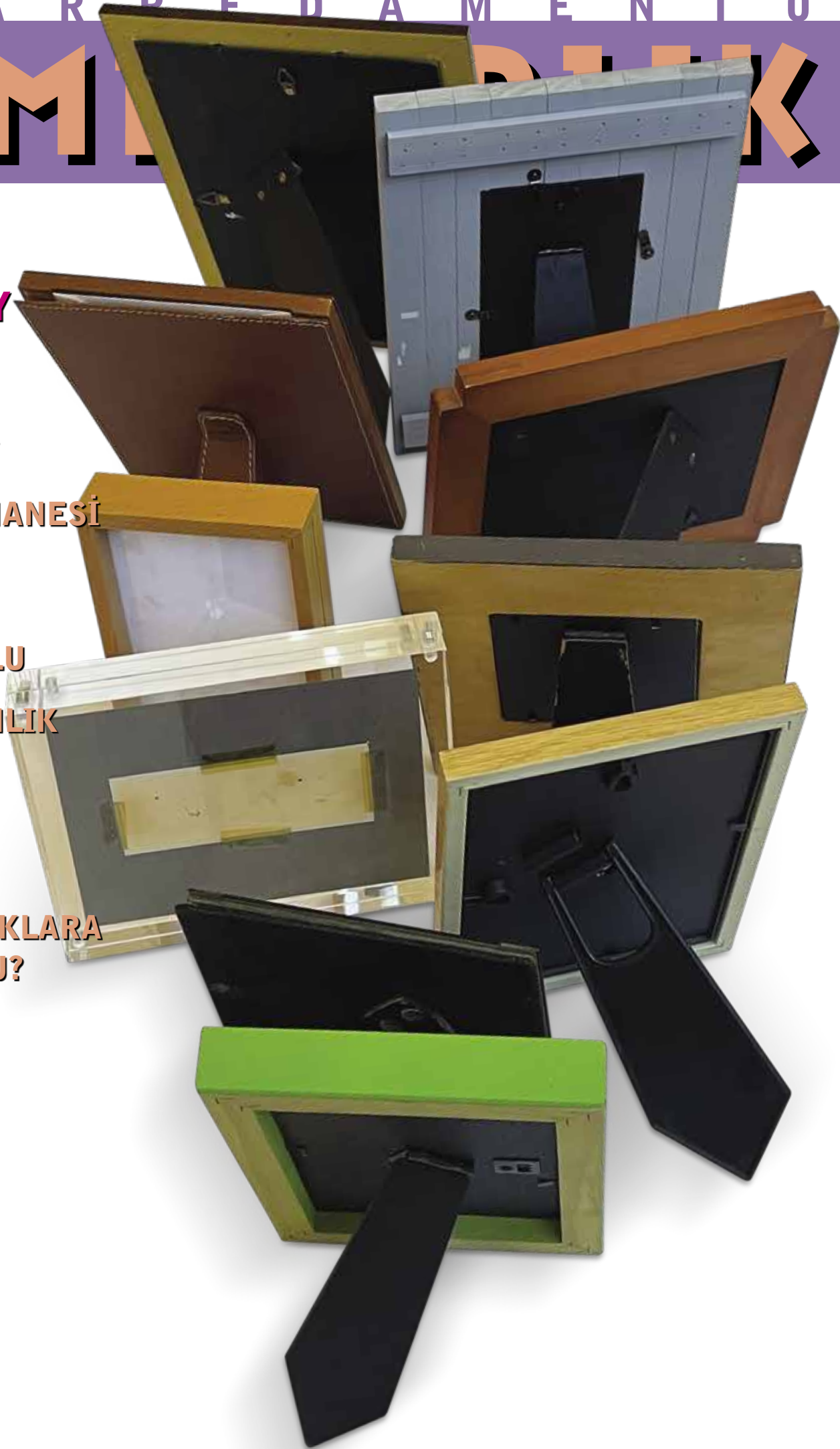
KOSOVA
ULUSAL
KÜTÜPHANESİ

ANMA:
ADNAN
KAZMAOĞLU

KURBANLIK
KONUT

VERTİKAL
NYDALEN

KİTAPLIKLARA
NE OLDU?

İçindekiler

366

Eylül-Ekim 2024

Natürist
Cennetler
34.

Hong Kong'da
I.M. Pei
Retrospektifi
38.

8 Öngörünüm
Kitaplıklara Ne Oldu? Burada Ne Olmuyor?

10 Haber / Ürün

18 Haber / Sanat

22 Haber / Mimarlık

26 Gündem / Fotoğraf
**Centre Pompidou'da
Barbara Crane Fotoğrafının İlk 25 Yılı**

30 Gündem / Tasarım
**"La naissance des grands magasins":
Büyük Mağazaların Doğuşu**

34 Gündem / Tasarım
**"Paradis naturistes":
Natürist Cennetler**

38 Gündem / Mimarlık
**Hong Kong'da I.M. Pei Retrospektifi:
"Hayat Mimarlıktır"**

42 Opus Caementicium
**Balkanlar'daki "Shangdu":
Andrija Mutnjaković'in Kosova Ulusal
Kitaplığı**
Erdem Ceylan, Hırvat mimar Andrija Mutnjaković'in tasarımı 1971'de, inşaatı 1982'de tamamlanan Priştine'deki Kosova Ulusal Kitaplığı'nı bir "salınım mimarlığı" örneği olarak değerlendiriyor. Savaş sonrası mimarlık ütopyalarının sosyalist idealler doğrultusunda bir türevi olarak nitelediği yapıyı, S.T. Coleridge'in "Kubilay Han" şiirinde betimlenen parlak kubbelerle örtülü Shangdu kentinin Balkanlar'daki izdüşümü olarak ele alıyor.

48 Anma
**Adnan Kazmaoğlu (1948-2024):
Bir Yalnız Adam**
Geçtiğimiz Mayıs ayında yitirdiğimiz mimar Adnan Kazmaoğlu'nu meslektaşları, çalışma arkadaşları ve dostlarının yazılarıyla anıyoruz. Kazmaoğlu'nun mimarlık alanına katkılarını; Uğur Tanyeli, Hamdi Altunalan, Bora Çınarlı,

ARREDAMENTO
MİMARLIK

ISSN 2536-4952
Sayı 366 Eylül-Ekim 2024
Fiyatı 260 TL
Ulusal Süreli Yayın
İki Aylık Mimarlık ve Tasarım Kültürü Dergisi

YAYIN
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Banu BİNAT
Yayın Koordinatörü
Uğur TANYELİ
İletişim Koordinatörü
Neslihan ŞİK

Editör
Sibel SENYÜCEL
Yardımcı Editör
Aslı ERDEM
Ülkü KARABURÇAK
Grafik Uygulama
Gül DÖNMEZ

İletişim ve Reklam
Müşteri İlişkileri Yönetmeni
Ayşegül TUĞTEPE

info@binatdanismanlik.com
Tel: 0212 259 90 79

Kosova Ulusal Kitaplığı
42.

Profil
70.

Anma
48.

Vertikal Nydalen
102.

Kurbanlık Konut
108.

Onur Dayıoğlu, Celal Abdi Güzer, Doğu Kaptan, Elif Kınıkoğlu, Mehtap Kocaman, Hayriye Sözen, Taner Tombuloğlu ve S. Ata Turak değerlendiriyor.

70 Profil

Anthony Vidler'in Ardından: Tarihçinin Çağdaşlığı

Mimar, akademisyen, mimarlık tarihçisi ve kuramcısı Anthony Vidler'ı 19 Ekim 2023 tarihinde kaybettik. Vefatı, tarihyazımının mimarlık camiası için adı konmasa da ne kadar etkili olduğunu bir kez daha hatırlattı. Yakın tanıdıkları için esprili, candan, çok güzel taklit yapan, New York tutkunu, sık sık üniversite değiştirse de kimseyle arasını bozmayan ve bağlarını koparmayan bu akademisyen, kitaplarını okuyanlar için 18. yüzyıldan 1960'lara, psikanalizden edebiyata çok kapsamlı bir kuram ve tarih dağarcığı üzerinde ilham veren bir yazardı. Geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmasını sağlayan kapsamlı ve farklı konularla ilgilenmesine rağmen, Vidler için çoğu kitabının itici gücü olan başlıca soru şuydu: "Çağdaş mimarlık için tarih nerede durur?". Aydınlanma dönemi tarihçisi olarak,

Ledoux, Quatremere de Quincy gibi 18. yüzyıl mimarlık kuramcılarının 1960'ların mimarları tarafından keşfedilmesine aracı olmuştu. Yaşamı boyunca, tarihçinin mimarlıktaki failliğini birden fazla şekilde bahsetmiş; kendi de aynen incelediği tarihçiler gibi modern mimarlığın tanımı ve çağdaş mimarlığın geleceğini kitapları üzerinden şekillendirmişti.

Vidler'in akademik ve kuramsal üretimi odağında, eleştirel değerlendirmeleri, kişisel tanıklıkları ve anekdotları biraraya getiren dosyada; Esra Akcan, Emily Apter, Victor Burgin, Beatriz Colomina, Hayley Eber, Andreas Huyssen, Spyros Papapetros, Alican Taylan, Asya Ece Uzman ve Mark Wigley'in katkılarına yer veriliyor. Dosyada ayrıca Vidler'in bir metni dünyada ilk kez hem ana dilinde hem de Türkçe olarak yayınlanıyor.

102 Mimarlık

Snohetta'nın Sürdürülebilir Yaşam Kulesi: "Vertikal Nydalen"

Snohetta, Oslo'nun eski sanayi bölgesindeki dönüşüme, geçtiğimiz Nisan ayında yapımı tamamlanan projesi Vertikal Nydalen ile

katılıyor. Bölgenin canlı bir yerleşim alanı haline getirilmesi hedefinin bir parçası olarak geliştirilen kompleks, mekansal biçimleniş kadar sürdürülebilir bir model oluşturma iddiasıyla da günümüzün karma kullanımlı yapı tipolojilerinden ayrışıyor.

108 Düşünce

Kurbanlık Konut

Murat Çetin, bugünün Türkiye'sinde mimari çevrenin üretiminde mimarın rolü üzerine bir değerlendirme yaparak; mimarlığın ve mimarların konut üretiminin neresinde ve ne kadar yer aldığını tartışıyor.

112 Yayın

Luigi Moretti: Lessons of SPAZIO; Protest Architecture: Structures of Civil Resistance; Cumhuriyet'in 100 Yıllık Serüveninde Yerel Yönetimler ve Şehircilik.

Yayın Kurulu

Prof.Dr. Ali Cengizkan (Kapakokya Üniversitesi)

Prof.Dr. Arzu Erdem (İstinye Üniversitesi)

Prof.Dr. Arda İnceoğlu (Oxford Brookes Üniversitesi)

Prof.Dr. Ayşen Savaş (ODTÜ)

Prof.Dr. Ayşe Şentürer (İTÜ)

Prof.Dr. Uğur Tanyeli (İstinye Üniversitesi)

Prof.Dr. Ahmet Tercan (MSGSÜ)

Dergi Konsept Tasarımı

Emre ÇIKINOĞLU, BEK Tasarım

Kapak Tasarımı

Bülent ERKMEN

Kapak Prodüksiyon

BEK Tasarım

Kapak Fotoğrafı

Emre ERKMEN

Kapak Uygulama

Bariş AKKURT, BEK Tasarım

Baskı: Promat Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.

Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34

Esenyurt / İSTANBUL

www.promat.com.tr

Telefon: +90 (212) 622 63 63

Sertifika No: 44762

Yönetim: Binat İletişim & Danışmanlık

Barbaros Bulvarı, Dörtüzlü Çeşme Sokak, Güneş

Apartmanı, No:2 D:7 Kat:6 34353 Beşiktaş /

İSTANBUL

Telefon: +90 212 259 90 79

E-posta: info@binatdanismanlik.com

Abonelik ve Dağıtım

Sinem YILMAZ

abone@binatdanismanlik.com

Tel: 0212 259 90 79

www.arredamentomimarlik.com

www.binatdanismanlik.com

Arredamento Mimarlık Dergisi'nde yayınlanan yazılardan alıntı yapmak kaynak belirtmek koşuluyla serbesttir. Yazılardaki düşünceler yazarlarına ait olup Arredamento Mimarlık Dergisi'ni bağlamaz. Reklamlar reklam verenin sorumluluğundadır. Arredamento Mimarlık Dergisi reklamlarda verilen bilgilerden dolayı sorumlu tutulamaz.

Adnan Kazmaoğlu (1948-2024): Bir Yalnız Adam

Geçtiğimiz Mayıs ayında yitirdiğimiz mimar Adnan Kazmaoğlu'nu burada meslektaşları, çalışma arkadaşları ve dostlarının katkılarıyla anıyoruz.

Fotoğraf: Engin Gerçek

Uğur Tanyeli ■ Konut yerleşmeleri, rezidanslar, ofis binaları, alışveriş merkezleri, oteller, turizm ve rekreasyon tesisleri, dini yapılar, kültür-sanat eğlence merkezleri ve spor kompleksleri... 1980 yılında akademisyenliğe ara verip, başladığı serbest mimarlık pratiği boyunca çok farklı işlevli sayısız yapıya imza atan Adnan Kazmaoğlu, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümü'nden (bugün Mimar Sinan Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Fakültesi) 1975 yılında mezun oldu. 1975-1980 yılları arasında Yıldız Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehircilik Kürsüsü'nde asistan olarak görev yaptı. 1982-1987 yılları arasında serbest mimar olarak otel, turizm kompleksi ve villa-konut yerleşimi projeleri yapan Kazmaoğlu, 1988'den 2000 yılına kadar Mutlu Çilingiroğlu'yla birlikte kurdukları MİAR Mimarlık Ltd. şirketinde konut yerleşmeleri, alışveriş merkezleri, ofis binaları, otel ve turizm tesisleri tasarladı. İstanbul Teknik Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi Mimarlık Fakültelerinde jüri üyelikleri yapan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde mimari proje dersleri veren Adnan Kazmaoğlu, 2000 yılından beri kurduğu Mimarlık Araştırma Merkezi'nde (MAM) mimarlık ve kentsel tasarım çalışmalarını sürdürüyor.¹

Kendi web sitesinde mesleki kariyerini böyle kısaca anlatıyordu. Çok geniş üretimli bir projecilik portföyü için fazla kısa ve mütevazı bir özet bu. Ancak anlamakta zorlanmıyorum. Son onyıllarda mimarlık alanında gözükmeyi, kendine bir tür efsane yaratmayı, hatta "starcılık" yapmayı yeni öğrenen bir sektör içinde o hiç iddialı biri izlenimini vermez. Hatta çok az konuşmuş, ortamda rol çalmak için hiç çabalamamış, öncelikle tasarımcı olarak işini yapmaya odaklanmış biriydi. Oysa anlatılmaya değer bir hikayesi ve söyleyecek sözleri vardı.

Adnan Kazmaoğlu'nu erken tanıdım, geç tanıştım. İkimiz de o zamanki adıyla Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümü öğrencisiydik. 1974'te okulun en çekici öğretim üyelerinden olan Muammer Onat'ta proje yapıyorduk. Bir gün tashih

sırasında (şimdi kritik denen öğretim pratiğine o zamanlar Alman sistemindeki “korrektur”la eşanlamlı olarak “tashih” denirdi) Adnan ve sonradan eşi olacak Mine Yenen (Kazmaoğlu) kapıdan girdiler. Onat onları bize “İşte ağır toplar da geldi” şeklinde takdim etmişti. Adnan’ı özgüvenli ve ağzı laf yapabilen, ama çok bilinçli ve rasyonel düşünen biri olarak orada tanıdım. Çekici ve iddialıydı, ama boş konuşmaktan özenle kaçınıyordu. O yıllarda kimi öğrenciler tasarlamaktan bile fazla açıklayıcı çokbilmişlik yapabilirlerdi Akademi’de.

Asıl tanışmamızsa aynı kurumda Mimarlık Tarihi asistanı olarak çalışmam sırasında eşi Mine Kazmaoğlu dolayısıyla 1977’de oldu. O yılın yaz aylarında birlikte yemekler yedik, denize girdik, filmler seyrettik, epey konuştuk. Onu zeki ve şaşırtıcı derecede çarpıcı sarkastik yönü olan biri olarak hatırlarım. 1977 Nisan’ında Mine, Adnan, ben Ankara’ya bir mimarlık gezisi yaptık. Yol boyunca benim iddialı dilimle şahane biçimde dalga geçmişti. Ben ona terbiyesizlik yapmış olabilirim; o hiç yapmadı. Bu sarkazmını sonraları birilerine karşı kullandığına da hiç tanık olmadım. Zaten genelde neredeyse benzersiz bir zarafet ve nezakete sahip olduğunu söyleyebilirim. Üstelik özgüvenliydi, kendi niteliklerini belirgin bir doğallıkla, hiç vurgulamaksızın taşıdığını düşünürüm.

Yukarıda sözü edilen gezinin amacı Ankara’daki güncel mimarlığın kapsamlı bir değerlendirmesini yapmak olacaktı. O konuda bir de makale yazdık. Makale Mine ile benim adlarımızla yayımlandıysa da Adnan’ın katkısı da önemliydi². 1978’deyse bu kez birlikte çalışma imkanımız olacaktı. Kürsü Başkanı Bülent Özer “Gelenekselle Yaşamak ve Yeniden İnşa Etmek Sergisi ve Semineri” yapmaya karar verdi. Serginin tüm hazırlığını, içeriğini ve uygulamasını Mine ile ikimiz yaptık. Ancak Adnan’ın bizimki kadar yoğun katkısıyla çalıştık. Serginin alüminyum levhalar üzerinde düzenlenmesi fikri de sanırım Adnan’ındı. Beraber Perşembe Pazarı’na gidip kilolarca levhayı sırtlanıp geldik, günlerce sabahlara kadar uğraştık.

Ancak benim Adnan’ın mimarlık yönünden haberdar olmam daha tanışmamız öncesine uzanır. Onun iki okul projesini hala hatırlarım. Birincisi bir mobil arkeoloji istasyonu, diğeri ise bir sinema televizyon okuluydu. Onların üzerine yıllar sonra etraflıca yazdım da³. Bunlar o yılların okul tasarım pratiklerinin

çok dışında kalan işlerdi. Özellikle sinema televizyon okulu o yıllarda İngiltere’de Archigram’ın, Avusturya’da Missing Link’in çalışmaları gibi teknolojinin tırmanış yıllarının eğilimleriyle bağlantılıydı. Adnan bana sonraları “Archigram”ı o sırada tanıımıyordum” demiştir. Bunun ne kadar geçerli olduğunu bilmiyorum. Fakat bilse de, bilmese de, 1970’lerin ortamında o yaklaşım Türkiye’de neredeyse hiç duyulmamış, ama Avrupa, Japonya ve ABD’de heyecan verici bir gençlik yönelimiydi. Adnan’ın o işleriyse tasarımdan takdime kadar profesyonel denebilecek kadar başarılıydı. Sinema Televizyon Okulu o yıllarda öğrenci projelerine hiç yer vermeyen *Arkitekt*’te de yayınlandı⁴. Öğrenci çevrelerinde etkili de oldu.

Aynı yıllarda Adnan’ın teknolojik merakı galiba çok ağırlıklıydı. Bir “zihni sinir defteri” vardı. İçi küçük tasarımlar ve eskizlerle doluydu. Evinde çalışma masasının ardındaki mantar panoya bu tür küçük icatlarının birkaçını yapıştırdığını hatırlıyorum. Hatta bir tanesi, o yıllarda çizim pratiklerinin olmazsa olmazı olan aydınlar üzerindeki çizim yanlışlarını silmek için kullanılacak bir kazıma tabancasıydı. İşe yarayıp yaramayacağını bilmiyorum, ancak icrai ve düşünsel nefaseti olan bir endüstri tasarımı nesnesiydi. Galiba böyle defterleri hep oldu Adnan’ın. Onları hiç açığa dökmeydi. Sadece Abdi Güzer’le yaptığı internet söyleşisinde biraz sunduğunu biliyorum⁵. Marifet göstermekten hep kaçındığını söylemek zor değil.

Öğrencilik döneminde Adnan’ın okul yaşamına olağan öğrenci görevlerini yapmanın ötesinde de aktif biçimde katıldığını biliyorum. 1968-69 ders yılında o sırada Avrupa ve ABD’yi sarsan öğrenci hareketlerine Türkiye’de katıldı. Ancak o sırada sadece Güzel Sanatlar Akademisi’nde bu yeni duyarlılığın olumlu öğretimsel sonucu oldu. Mimarlık öğrencileri, aralarında Adnan’ın da bulunduğu, adı konmamış başkanlığını Çelik Erengeçgin’in yaptığı beş kişilik bir komisyon kurdular. Öğretim üyelerinden bazılarından, özellikle de Utarit İzgi’den destek aldılar. İlginç biçimde değişim taleplerinin hedefinde okulun “yüce hocası” Sedat Hakkı Eldem vardı. Akademi’nin Osman Hamdi Holü’ne şöyle bir pankart asacaklardı: “Mağrur olma Sedat Hakkı”. Adnan pankarta bakıp kendi aralarında fısıldaşan öğretim üyelerini yıllar sonra bile hatırlıyordu. Sonuçta öğretim programını radikal biçimde değiştirmeye zorladılar; başarılı

da oldular. YÖK’ün kuruluşuna kadar o program uygulandı. Çok akıllıca yapılmış bir programdı o. Ben okulu o program döneminde bitirdim. Öğrenciye özgül sorumluluklar veren, yaratıcılığa açık bir ortam tanımladığına tanığım.

Nezakete, zarafete ve rasyonalite Adnan’ın hiç aşınmayan özellikleriydi. İki kez hayranlıkla buna tanık olmuştum. Galiba 1980’de yine Akademi’de, konferansa çağrılan bir Alman profesörü, konuşmanın ardından verilen kokteylde çok baştan savma ve basitleştirici konuştuğu için eleştirdiğini gördüm. Tek kelimeyle zarifti. O konuşma lisans düzeyi bir ders için bile fazla özetlenmiş ve baştan savmaydı gerçekten de. Konuşmacının ne yanıt vereceğini bilemediği bir eleştiriydi bu. 2000 yılındaysa Necati İnceoğlu’nun önderliğinde, Adnan ve ben Mersin Belediyesi’ne bir tür danışma toplantısına çağırılmıştık. Orada belediye yetkililerine hedefleri konusunda çok rasyonel argümanlar sıralayarak hiç incitici olmayan, ama yol gösterici bir konuşma yapacaktı. Yanlıslara işaret eden, ancak kırılcılıktan alabildiğine uzak bir anlatımdı onunki. Bunu başarabilen çok az insan gördüm. Mimari pratik yaparken işverenle, özellikle de konut yatırımcılarıyla nasıl diyalog kurabildiğini ve ikna edici olabildiğini sanırım o zaman farkettiler. Hatta onda deyim yerindeyse “şeytan tüyü” vardı. Adnan’dan hoşlanmayan, aleyhinde konuşan birine rastlamadım. Ne var ki, bir efsanesi olmayışı da belki bundan kaynaklanır. Mimar “persona”nın inşasında sevgi-nefret dinamiği yaşamsal önem taşır. Oysa Adnan’dan nefret etmek imkansızdı.

Kendi yaşamını anlatmaya meraklı olmadığını da söylemek gerekir. Bir söyleşisinde sadece şunları söylüyor; özetleyerek aktarıyorum⁶:

Manisa Akhisar’da doğdum. Akhisar Lisesi’nden mezun oldum. Çok iyi, tecrübeli hocaların biraraya geldiği bir dönemdi bizim okuduğumuz dönem. Lisedeki o hocalarımızı alıp üniversiteye hoca yapabilirsiniz, o seviyede hocalardı. Dolayısıyla bizi kültürel konularda, edebiyatta, sanatta, her konuda çok açmış bir eğitim kadrosu vardı orada. Ortaokul ve lise yıllarında arkeoloji bağlamında tarihi yapıları ziyaret ederdik. Mimarlık hevesimi başlatan o gezilerdi. Bergama’ya, Efes’e gitmiştik; orada diğer arkadaşlarımdan çok daha fazla heyecan duymuştum. Oralardan başlayan bir ilğim vardı mimarlığa. O yıllarda hem genel

üniversite sınavı hem de okulların kendi sınavları vardı.

Öncelikle ODTÜ'nün sınavına girdim ve o yıllarda çok revaçta olan kimya mühendisliği bölümünü kazandım. Ancak kimya mühendisliğine ısmamadım. Birinci sömestreden sonra mimarlık fakültesinin kütüphanesine devam etmeye başladım. O yaz Pendik'te Borusan fabrikasının tadilat şantiyesinde çalışmaya başladım. İlk mimarlık deneyimim orada oldu denilebilir. Orada çok müthiş bir mühendisle karşılaştım. Yani terazinin bir tarafına onu, diğer tarafına dört mimarı koysanız tartar, öyle bir adam. Beni ilk o yetiştirmiştir. Henüz mimarlık fakültesine girmeden orada çelik makas çizmeyi, proje çizmeyi, her türlü statik hesabı yapmayı öğrenmişim. Sonra yeniden sınava girdim ve Akademi'nin mimarlık bölümünü kazandım. Akademi o yıllarda İstanbul'da hem siyaseten hem de entelektüel bağlamda en özgür ortamdı. 67-68 kuşağının tam en hareketli dönemleriydi. Akademi'nin bir farklı tarafı var diğer okullara kıyasla; resim, heykel, mimarlık hep iç içe. Dünyada da yeni gelişen mimarlık ve sanat akımlarının en heyecanlı olduğu dönemlerdi. Serüven işte böyle başladı.

Adnan'ın yukarıda anlattığı okul değiştirme serüveni aslında biraz daha karmaşık⁷. ODTÜ'de ikinci yılı biterken artık kimya mühendisliği yapmak istemediğine kesin karar vermişti. O sırada İstanbul'a bir okul gezisi yapılmıştı ve Adnan artık İstanbul'da ve mimarlık okumak istiyordu. Üniversite sınavına yeniden girdi. Bu kez KTÜ Mimarlık Fakültesi'ni kazanacaktı. Ancak oğlunun yaşamına hiç müdahale etmeyen babasının muhalefetiyle karşılaşacaktı. Baba, ODTÜ'yü bırakıp KTÜ'ye gittiği takdirde onu evlatlıktan reddedeceğini bile söyleyecekti. Tam o sırada ayrı bir sınav sistemiyle öğrenci alan Güzel Sanatlar Akademisi'nin sınavından haberdar oldu. Fizik, matematik, sanat tarihi ve serbest resim için ayrı sınavlar yapıyordu. O sınavlarda başarılı olup okula kaydını yaptıracaktı. Çok büyük bir yol ayrımına gelmişti. O dönemde okul öğretiminin gelenekselliğine karşın, öğrenci yaşamının ve entelektüel ortamın canlılığını yıllar sonra bile anımsıyor, Akademi'nin o sıradaki efsanelerinden konuşabiliyordu. Efsanelerin başında 1930'lardan 1970'lere kadar Sedat Hakkı Eldem'in geldiğini hemen her Akademi mezunu mimar bilir. Örneğin şöyle diyor:

O yıllarda Sedat Hakkı Eldem mimarlık tanrısı gibiydi. Yani genel anlamıyla bütün asistanlar ve doçentler saygıyla ve korkarak onunla temas kurar, öğrenciler de ondan kaçarlardı. Hele biraz da o zamana göre, daha avangart bir mimari anlayışa sahip olan öğrenciler Sedat Bey'e hiç bulaşmazdı ki ben de proje bazında o bulaşmayanlardan biriydim. Fakat sonradan eline düştüm; çünkü, aynı zamanda Rölöve Restorasyon dersini veriyordu. O derste bize Bebek semt rölövesini verdi çalışmamız için. Orada Sedat Bey'le hem çatıştık, hem seviştik diyebilirim; yani hem kıymetini anladım, hem eziyetini çektim.

Ben o dersi bir sömestir kadar o nedenle ertelediğini biliyorum. Dolayısıyla, yıllar sonra zarafetle anlattığı gibi değildi o deneyimi. Adnan, Eldem'in küstahlığa varan alaycı tavırlarına tahammül edebilecek biri değildi. Kendisini asla aşağılatmadığı kesindir. Hatta, o yıllarda her Akademi öğrencisinin öğrenim yaşamıyla piyasada deneyim edinmek amacıyla çalışma pratiklerini birlikte sürdürmesinin kural gibi olduğu bir dönemde o böyle bir işe galiba hiç girişmedi. Ast pozisyonunda olamazdı. Üniversitenin -en azından mimarlıkta- o yıllarda daha eşitlikçi ve özgürlükçü olduğu iddia edilebilir. Herhalde mezuniyetinin ardından Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin Şehircilik Kürsüsü'ne o imkan nedeniyle asistan oldu. Mezun olunca mimarlık pratiğine yönelmek yerine akademik ortama girme gerekçesini şöyle anlatıyordu:

O yıllarda şu dönemdeki gibi bir iş kapasitesi yoktu. En büyük projeler Ankara'daki devlet yapıları olurdu. Genel anlamda büyük kentlerde bir apartmanlaşma dönemiymiş ve yeni mezun bir mimara iş düşmesi mümkün değildi. Bir de dışardan gelme biri olduğunuz için çevreniz olmuyor. O yıllarda Güzel Sanatlar Akademisi'nde hocaların hem bürosu vardı, hem de eğitim hayatının içindeydiler. Dolayısıyla öyle bir süreç olur diye başladığım bir şeydi. Hem akademik çevre edinmek, hem de genel çevre edinmek adına çok yararlı oldu. Hatta Kemal Ahmet Arû hocamız ile İTÜ'de doktora da başlamıştım. Fakat bir noktadan sonra fazla geldi ve üretime geçme ihtiyacı hissettim. Askerlikten sonra da geri dönmedim.

Yıldız'da profesör olan Ergün Taneri'ye İstanbul Park Otel projesi gelmişti. Onlar tek başına bu projeyi yapabilecek durumda

değildiler. Bana teklif ettiler. Ve ilk Park Otel'e 3-4 tane proje çizdik. Maalesef müşteri el değiştirdi, bizim projeler olmadı. Sonradan Sürmeli Otelleri'nin sahibi Yalçın Sürmeli devraldı. O projeler battal oldu, onlar kendileri başka türlü projeler yaptılar. Sonunda da abuk sabuk bir şey yapıldı; maalesef, kötü biten bir serüvendir o. Ben öyle başladım. Sonra eski ortağım Mutlu Çilingiroğlu ile bir araya geldik. O da İsviçre'de çalışıyordu, yurtdışından yeni dönmüştü. Bir ortaklık kurduk. Capitol AVM binası, onun arkasındaki Altunizade Evleri projeleri bize iş olarak geldi. Tahmin edersiniz ki Capitol Alışveriş Merkezi, o dönem itibarıyla İstanbul'un en büyük işlerindendi. Galleria'dan sonraki ilk çarşıdır Capitol Çarşısı.

Adnan Capitol'ü neredeyse geçiştirerek anlatıyor. Oysa, ondan önceki Galleria adeta yalın bir teknik planlama işi gibiydi. Gerçekten mimari anlamı olan ilk AVM Capitol sayılmalıdır. Ayrıntılı yazılması gerekir. Ancak AVM tipolojisinin giderek basit bir planimetrik oyuna dönüştüğü bugünlere kıyasla Capitol'de gerçek bir "tour de force" ortaya koydukları söylenmelidir. Onun öyküsünü şöyle anlatıyor:

Bu proje bize geldiğinde Altunizade bölgesinde içinde çok güzel bir çamlığın bulunduğu bir konut arsası ve arazinin arka tarafında da 3 büyük ofis bloğu yapılabilecek bir alan bulunuyordu. Mal sahipleri öyle bir şey yapmak niyetindeydiler; biz onları kombine ederek bir çarşı yapılabileceğini göstermek üzere bir proje çalışması yaptık. Hatta maketini de yaptırarak ve ilk toplantıya onu da götürdük. Herkes ikna oldu, çarşı projesi öyle başladı orada. O bölgede eskiden konaklar bulunuyormuş. Projenin adını Altunizade Konaklar Sitesi koymamızın nedeni buydu. Konutlarla ilgili eski Türk mimarlığına öykünmeden ama referans veren bir imaj oluşturup, kütlesini ve içinin çözümünü de tamamen o dönemki güncel koşullara uygun bir biçimde yaptık. Türkiye'nin ilk kapalı sitelerden biridir, belki de ilkidir diyebilirim. Kapalı site kavramı zaman içinde çok eleştiri gördü ama sonradan herkes de kapalı site projesi yaptı. Metropolün her türlü yerleşme tipini barındırıyor olması lazım; kapalı site de, açık site de, apartman tipi de, sıra ev de, gökdelen de... Fakat bunların doğru yerde ve doğru şekilde yapılması önem taşıyor.

Biz o projede çevreyle çok uyumlu bir yaklaşımın peşinden gittik. Yapılar çamlarla bütünleşiyor, ortasındaki bahçeyle bütünleşiyor. Konutlar sunduğu

yaşam şekliyle öylesine tutuldu ki şehrin ortasında yazlık gibi bir his verdi insanlara. Tam da bunu hedeflemiştik, öyle de oldu. İçinde ilk defa koşu pistleri, tenis kortları, yüzme havuzları olan bir yerleşimdi; amfityatrosu, gösteri alanı, çocuklar için eğlence alanları bile vardı. Başlangıçta satın alanlar bu imkanları uzun süre kullanamadılar. Öyle bir fasiliteye alışkın değillerdi. Ama sonra çocuklar yavaş yavaş tenis dersleri almaya başladılar. Babalar ve anneler de bu olanakları kullanmaya başladılar. Orada mekan ve mimari yoluyla, yaşam tarzı operasyonu yaptık bir anlamda. Projenin inşaatını MESA Grubu yaptı. MESA da bu işlerle Ankara'dan ilk defa İstanbul'a geldi. İstanbul'u tanımıyorlardı o zamanlar; kadrosu ve teşkilatı çok iyi bir firmaydı. Yani bizim şimdiye kadar çalıştığımız işlerde en rahat çalıştığımız, en profesyonel çalıştığımız bir ekoldür MESA'nın inşaatçılığı. Şantiyeye gittiğimiz zaman karşımızda 2 tane mimar, 2 tane inşaat mühendisi, formenler, makina mühendisi, elektrik mühendisi bulup, toplantı yaptığımız, anında çözümler üretebildiğimiz ender işlerden birisiydi. Şimdiki projelerde karşımızda bir mal sahibi, bir de pazarlamacı oluyor, bir tane de şantiye şefi. İşlerin çok büyümüş olmasına rağmen o rahatlığı ve profesyonelliği bulamıyoruz ve çok eziyetini çekiyoruz maalesef.

O bağlamda bu proje MESA'nın da İstanbul'a intibakını sağladı. Hatta bir örnek vereyim, işin bu tarafı da bir realite olduğu için anlatıyorum bunları: Altunizade Konaklar Sitesi ilk şekillendiği zaman MESA bir satış fiyatı tespit etmek istemişti; bir liste çıkarmışlar, benim önüme koydular. Adnan Bey ne diyorsunuz, %10-15 artı eksisi bu fiyatları nasıl buluyorsunuz diye sordular. Ben baktım, bu öyle bir yer, biz öyle şekillendirdik ve önünü de öyle görüyorum ki, bu listenizdeki rakamları ikiyle çarpmanız gerek dedim. Adnan Bey nasıl olur dediler; bana sordunuz ben böyle söylüyorum, dedim. Orada tartışılar olmadı; Ankara'ya gittiler, genel merkezde tartışılar ve sonra rakamlar hakikaten ikiyle çarpılmış geri geldi. Ve bir ay içinde satıldı tüm daireler...

Tabii o yıllarda onların hitap ettikleri Ankara profiliydi. İstanbul'daki ortamda rekabet edemezlerdi o fiyatlarla, dolayısıyla öyle bir yön vermiş olduk. Bir de MESA rakamları çarpan bir firma değil. Çoğu ODTÜ'lü mühendis ve mimarlar... Bu proje başarılı olunca, ardından Sarı Konaklar'ı beraber yaptık, sonra da Bahçeşehir'de yaptığımız işler oldu. O

dönem için o yapılar genel çerçeve içinde döneminin öncü işleriydi. Tabii ondan sonra hem işlerin çapı çok büyüdü, hem İstanbul çok kalabalıklaştı, formatlar çok değişti, şehrin gelişimi için hiçbir şekilde kamusal bir akıl konamadı... Çılgımlaştı her şey ve şimdi o çılgınlıkla uğraşıyoruz.

Bu ifadedeki son iki cümleyi İstanbul mimarlarının çoğu için olağan bir şikayet kalıbının yinelenmesi olarak düşünmemek gerekir. Adnan'ın mimarlık yaşamını da tanımlayan çelişkiye işaret ediyordu. Aslında bu pek çok mimarın çelişkisidir, ama Adnan bunun bilincinde olan ender kişilerden biriydi. Son on yıllarda -kuşkusuz bunun önemli istisnaları da vardır- neredeyse hep büyük ve orta boy konut siteleri tasarladı. Kamusal yarar kavramının en az akla geldiği, spekülasyonun en azgın biçimde gündemde olduğu bir alanda çalışıyordu. Bir söyleşisinde bunun avantaj ve dezavantajlarına işaret ederek konuşacaktı⁸. Avantaj Türkiye ekonomisinin çok ağırlıklı olarak inşai yatırım ve konut üretimi merkezli olarak örgütlenmesiydi. O sayede mimarlık işleri tırmanıyordu. Ne var ki, aynı tırmanışın mimari, kentsel ve toplumsal bedelleri vardı. Bunlara direnmek gerekiyordu. O nedenle, örneğin, Fikirtepe dönüşümü furyasına projecilik yaparak katılmak istemediğini özellikle belirtiyordu. Bence direnebildiği kadar direndi. Mimarların bitimsizce direnme lüksü yoktur.

Onun belirtmediği, ama farkında olduğu bir başka gerçekse, bu büyük konut talebi ve arzı ortamında mimarlığın neredeyse standartlaşmış beklentilere yanıt vermek zorunda kalmasıydı. Ortam ne yatırımcıların ne de müşterilerin farklılık istemediği, hep aynı şemalara talep yönelttiği, deneyselliğin akla bile gelmediği bir konut üretim ortamıydı. Hala da büyük oranda öyledir. Buysa mimarlara ve mimarlığa ender olarak özgürleşme fırsatı veren bir talep rejiminde yaşamak anlamına geliyor. Neyin ne kadar ve nasıl yapılacağına daha işe başlamadan yatırım planlamacıları tarafından yapıldığı bir sektördür bu. Kitlese konut tasarlamak, incelikli santimetrekare hesapları yapmayı, standart daire boyutlarıyla "oynama"yı zorunlu kılan; kendi küçük trükleri olan özel bir koreografi geliştirmeyi gerektiren bir iştir. Bu sistemde biraz istisnai olanı tasarlamak neredeyse otomatik olarak "butik" statüsü elde etmeyi sağlar.

Ne var ki, inşa edilen yüzbinlerce metrekaire içinde ancak çok küçük bir yüzde butik nitelikte olabilir. Butiğin

riskini üstlenecek yatırımcı belli ki çok azdır. Böyle maceraperest konut müşterisi de azdır. Öte yandan, yatırımcıların da ender istisnalar dışında kurumsallaşmamış şirketler olduğu özellikle vurgulanabilir. Konut alanı bir tür kolay vurgunculuk bölgesi gibi çalışır. Tasarımsal kalite beklentisi birkaç malzeme ve cephe ayrıntısıyla kolayca tatmin edilir. Özetle Adnan çok nankör bir mesleki zeminde çalışmıştır. Sektör ondan çok daha farklı ve mimari açıdan anlamlı biçimde yararlanabilirdi. Yazık ki, yararlanamamıştır. Belki de o nedenle Adnan'ın yaptığı işle tatmin olduğunu iddia edemeyeceğim. Muhtemelen en fazla önemseydiği tasarım işi Yeşilvadi Camisi oldu. Çünkü sadece orada ve Capitol'de akrobatik ince hesaplar yapmak zorunda kalmadı.

Ancak ben bundan yakındığını duymadım; çünkü gerçekçiydi. Olanaksızın peşinden koşmadı. İçinde çalıştığı koşullarda en başarılı ne yapılabiliyorsa onu yaptı. Aynı nedenle, Adnan Kazmaoğlu'nu anlatmak için söylenecek belki de en uygun şey, Disraeli'nin sonradan İngilizce'de bir atasözüne dönüşecek şu ifadesidir: "Never explain, never complain". O kendini açıklamak için çok az konuştu ve hiç şikayet etmedi neredeyse. Bunu özel yaşamı gibi meslek pratiği için de yinelemek mümkün. Çok farklı gibi bir izlenim verse de içe dönük bir kişiliği vardı. O yüzden hep yalnız bir adam, hatta tek kişilik ordu oldu. Onun duygusal bir portresini çizmek o nedenle hemen hemen imkansızdır. Dışavurduğundan çok daha derinlikli biriydi.

■ Uğur Tanyeli

Notlar:

- 1 Bkz.: [https://www.adnankazmaoglu.com/pdf/mam_2023.pdf].
- 2 Mine Kazmaoğlu ve Uğur Tanyeli, "Ankara'da Olumlu Mimari Gelişmeler", *Yapı*, 25, İstanbul 1977, s. 25-49.
- 3 Uğur Tanyeli, *Mimarlığın Aktörleri: Türkiye 1900-2000*, GG, İstanbul, 2007, s. 338-345, "Adnan Kazmaoğlu" Bölümü.
- 4 Adnan Kazmaoğlu, "Sinema ve Televizyon Okulu Projesi, Şişli", *Arkitekt*, 2/1975, s. 73-75.
- 5 Abdi Güzer, "Kalebodur"la Mimarlar Konuşuyor: Adnan Kazmaoğlu", *Kalebodur / YouTube*, Ağustos 2023: [https://www.youtube.com/watch?v=52TSCQUUHO].
- 6 Söyleşi, "Mimarının Kamusal Alandan Koparılması Cinayettir!", *İstanbul Art News*, 13, Ekim, 2015, s. 12-16. Metni kısmen kısalttım ve yer yer düzelttim.
- 7 Uğur Tanyeli, a.g.e., 2007, s. 339.
- 8 Söyleşi, "Bir Kalkınma Modeli Olarak Kentsel Dönüşüm", *Yirmibir. Mimarlık Tasarım Mekan*, 119, Mayıs 2013, s. 30-39; Katılımcılar: Adnan Kazmaoğlu, Cem İlhan, Faruk Göksu, Hüseyin Kaptan ve Murat Cemal Yalçınant.

Güzel İnsan

Hamdi Altunalan ■ Adnan Kazmaoğlu, güven veren, beyefendi ve güleryüzlü bir mimar dostumdur. Geçmişinde akademisyenlik yapmış; öğrenmeyi ve öğretmeyi seven bir mimardır. Mimarlığı sadece bina ölçeğinde yorumlamazdı, kentsel ölçekleri de dahil eden bütüncül bir tasarım anlayışına sahipti. Mimari detaylara önem veren, yenilikleri ve yeni malzemeleri takip eden, tartışan bir bakış açısı vardı. Çeşitli büyüklüğe ve işleve sahip çok sayıda projeyi tamamlayarak, Türkiye mimarlık ortamının önemli aktörlerinden biri haline geldi.

Çok sayıda otel, alışveriş merkezi, ofis binası, konut, toplu konut ve turizm

tesisi projesi tasarladı. Pek çok proje sürecine tanık olduğumu, dahil olduğumu ve kendisi ile birlikte yeni malzemeler geliştirdiğimi söyleyebilirim. Onun, Seranit Yapı Grubu bünyesinde yürütülen yeni malzeme çalışmalarına olan ilgisi arttıkça yakınlığımız da arttı. Sadece iki profesyonel olarak çalışmakla kalmadık, bu vesile ile ben de bir dost kazandım. Adnan Kazmaoğlu'nun yeni projeleri için özel olarak tasarlanan bazı seramik ve porselen karoları birlikte geliştirdikçe, ben de, Seranit'in yeni ürünlerini ilk kendisi ile paylaşmaya, bu ürünler hakkında görüşlerini almaya başladım. Görüşleri benim için önemliydi, malzemeyi iyi tanırdı. Uzun yıllar karşılıklı olarak birbirimizi beslediğimiz, birlikte paylaştığımız için aramızda güçlü bir bağ oluştu. Her yeni projesinin heyecanını birlikte yaşadık.

Mesleki duruşu ve mesleğine olan hakimiyeti nedeni ile tanıdığım diğer mimarlardan onu ayıran bazı özellikleri vardı. Tevazu sahibiydi, iyi bir dinleyiciydi, sabırlı ve mesleğine tutkun bir mimardı. Onu erken yaşta kaybetmiş olmanın derin üzüntüsünü taşıyorum. Benim için her zaman en güzel anılarda yaşayacak olan bir dost olarak kalacak. Mimar ve şehirci kimliği ile ülkemize bıraktığı eserler ile de sonsuza dek yaşayacak. Ruhu şad olsun.

■ *Hamdi Altunalan, Yönetim Kurulu Başkanı, İYG - İstanbul Yapı Grubu*

Fotoğraf: Fırat Koçak

Eflatun Rengin Bana Emanet Büyük Üstat...

Bora Çınarlı ■ En sevdiğimiz rengin ortak olması bile bana başka bir heyecan, başka bir gurur veriyor. Yeter ki onunla ortak bir özelliğimiz olsun, yeter ki kendisine sunduğumuz bir fikri, tasarım çözümünü yahut sosyal bir yaklaşımı beğensin, gülümsesin; aman efendim görün bizdeki o mutluluğu...

2004 yılının başıydı Adnan Kazmaoğlu, yakasız gömleği ve deri kalemliği ile tanışmam. Daha önce ismini çok duymuştum, bizlere ulaşamaz gelen bir isimdi. Adnan Bey, Serdar İnan ve 7 yıllık mimar olarak ben aynı masada Terrace Fulya projemizin ilk toplantısını yaptık. Tüm toplantı boyunca sadece Adnan Bey'i izledim; o net Türkçe'sini, teknik terimleri yerli yerinde kullanışını, hiçbir cümlesini geçiştirmeden özenle tamamlamasını dinledim. O muhteşem üslup ile o gün tanıştım. O günden bugüne, onu gözlemlemeyi, ondan öğrenmeyi bir ilke haline getirdim. Aramızdan ayrılmış olsa da, bugün de geride bıraktığı videoları izleyip ders tekrarı yapıyorum.

Dönem dönem tekrar ettiği “Soyadımızdan belli ne olduğumuz” esprisine/söylemine uygun olarak, tasarım paketinin uygulamanın son detayını da içeriyor olması gerektiğini, betonarme yapının kaba yapı değil,

aslında ince yapı olduğunu üstüne basa basa bizlere öğretmiştir. Böylece biz de proje paketlerinin son detayına kadar sunulabileceğini ilk MİAR grubundan görüp öğrenmiş olduk.

Onunla bir şekilde tanışmış yahut çalışmış herkes kendisini Adnan Bey'in ekip arkadaşı, ofis çalışanı gibi hissedirdi. Bizleri de ekibi içerisinde bir meslektaş olarak görüp, görevlendirip o farklı heyecanın içerisinde nasıl da bir anda katıvermişti. Her perşembe günü Adnan Bey şantiyemize gelecek diye bir saha temizliği başlar; bizlerde bir telaş, bir hazırlık, bir sunum hevesi başgösterirdi ki gerçekten görülmeye değerdi. Sedat Hakkı Eldem'in takdir ettiği bir öğrencisinin yanında olabilmek, onunla hayatı paylaşabilmek ne bulunmaz bir şanstı bizim için. Üstat ile ikinci üniversite yıllarımızın başladığından habersizdik. Sınıfımız ise oldukça kalabalıktı: Onur Dayıoğlu, Aynur Kanpalta, Sinan Çelik, Turgay Yaz, Nermin Erel, Vejdi Demir, Metin Çelikel, Göksel Boyacıoğlu, İlhan Şahin, Serdar Balban, Nilüfer Benzet, Sezgin Öz, Serkan Baştürk ve bendeniz... Bir de son gün kayıt olan Aras Kazmaoğlu.

7 sene boyunca hiç ayrılmadan Terrace Fulya ve Terrace Bahçe projelerini birlikte hayata geçirdik. Bu süreçte sadece mesleki konularda değil; şehircilik, yeni teknolojiler, sosyalleşme, dilimizi güzel konuşma ve modern yaşam gibi birçok konuda geliştik. Mimarlığın, mesleğimizin olmasının yanı sıra hobimiz olması yönünde de yol almaya başladık.

*Yaptıran kazanmalı,
Muhakkak kullanan da kazanmalı,
Aynı zamanda şehir de kazanmalı...*

Bu mottoyu bizlere ve patronlarımıza öğretendir Adnan Kazmaoğlu.

Terrace Fulya projemizde birçok detayda paslanmaz çelik kullanmıştık. Çok uzun koridorlarımız vardı. Bu koridorlarda alçıpan asma tavan uygulamasının handikaplarını bilen Adnan Bey, asma tavanlarımızı ondüle ve perfore işlem uygulatarak dalgalı paslanmaz çelik yaptırmıştı; haliyle de masrafımız biraz yekun tutmuştu. Projemizin sonuna doğru, ana lobide giriş alınlılarının da paslanmaz çelik olmasının çok doğru olacağını vurgulayan Adnan Bey, Serdar İnan'a bunun olurluğunu sorduğunda; “Adnan Abi sen ki bize tüm asma tavanları paslanmaz yaptırdın, artık her şeyi yaptırabilirsin. Karar senin” cevabını almıştı ki, hala hepimizi gülümseten bir diyalog olarak hafızalarımızdadır.

Aman Allah'ım hatırlamak dahi istemiyorum! 2005 yılı Aralık ayıydı. Adnan Bey gündüz perşembe koordinasyonuna katılmamış, akşam saatlerinde gelip sahayı gezeceğini belirtmişti. 17.30 sularında şantiyemize geldi ve hemen sahaya çıktık. 4. katta bir detaya bakacaktık. Hava erken kararmıştı.

1 Terrace Fulya, Şişli, İstanbul, 2005 (Fotoğraf: Studio Majo. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi'nin izniyle).
2 Bardakçı Baba Türbesi, Şişli, İstanbul, 2005 (Fotoğraf: Studio Majo. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi'nin izniyle).

3 Marmaray projesi çalışmaları sırasında Adnan Kazmaoğlu ile birlikte (Bora Çınarlı Arşivi).
4 Adnan Kazmaoğlu Marmaray Hatıra Ormanı'na ağaç dikerken (Bora Çınarlı Arşivi).

Her konuda hazırlanan biz, sadece 3. kat merdiveninde eğilmiş olan merdiven korkuluğunu görememiştik. Adnan Bey de o karanlıkta gitti o eğik korkuluğa takıldı ve omzunu kırdı!

Gecemiz hastanede geçti. Sonraki 2 ay ise kırık omzuna rağmen çalışmalarımıza eşlik etti. Bu süre içinde yüzüne bakamadık. Dahası, bu olaydan tam 4 ay sonra Adnan Bey'i aynı merdivende, aynı bölgede bir kez daha düşürdük! Neyse ki omzu iyi kaynamıştı, bu sefer ucuz atlattık. Bu da bize ders oldu.

Projemiz, Fulya'da Hakkı Yeten Caddesi üzerinde yer alıyordu. Arsanın hemen sınırında da meşhur Bardakçı Baba Türbesi vardı. İstanbul'un ilk rezidanslarından biri olacak böyle bir projenin yanında köhne ve harabe bir türbe olabilir miydi? Asla! Adnan Bey tüm konsantrasyonuyla konuyu ele almış ve hepimizi de bu heyecana ortak etmişti. O hevesle ben de kendimi, Alanya'dan 120x220x30 cm ebatlarında tek parça diyabaz lahit getirirken bulmuştum. Üzerindeki gümüşten yazı oymalarını ise özenle yaptırmıştık. Şişecam'dan temin ettiğimiz fırın artıkları, cam kabin ve olmazsa olmazımız paslanmaz çelik bazası ile tasarımızı ve imalatımızı tamamlamıştık. Camlarımızın ısıcam olmasını ve nem emici montajını unutmamalıydık. O güne kadar ellerini açıp dua eden insanlar, renove olmuş türbemizi gördüklerinde, artık önce hazırola geçip, baş selamı verip sonrasında dualarını etmeye başladılar. Artık türbe de projemiz ile takım olmuştu, onun bir parçasıydı. Adnan Bey, bakımına bir görevli vermemez konusunda bile bizi yönlendirmişti.

Gerek çevre düzenlemesi gerek aydınlatması gerek kible yönü gerekse boyutlarıyla, projenin her yönü ile ilgilenmişti hocamız. Demek ki mimarlık böyle bir şeydi, tasarımın küçüğü büyüğü olmazdı; tasarım bir bütündü.

Yıllar sonra Marmaray projesinde yöneticilik yaparken bir akşamüstü telefonum çaldı, arayan Adnan Bey'di. Grup halinde bir teknik toplantıda olduklarını, raylı sistemler, metrolar ve Marmaray projesi hakkında bilgi almak istediklerini söylediğinde hiç durmadan tam 45 dakika anlatmışım. Çünkü hocamız bana bir konu danışmıştı ve hakkını vermeliydim. Bu gibi durumlarda hiç çekinmeden güncel bilgileri öğrenmeye çalışan, egosuna kapılmadan ilgisine danışan biriydi. Bu aldığı bilgileri hemen gerekli noktalara yansıtıp hayata geçirmesini ibretle izlerdik.

O sırada masada bulunan tüm ekibi Marmaray projesine davet ettim. Kabul ettikleri an yeni bir teknik serüvenimiz başlayacaktı. Adnan Bey her zamanki gibi sık; her zamanki gibi ekibi ile birlikte erken saatlerde öğrenmeye, üretmeye hazır. Tam bir gün boyunca TCDD yetkilileri ile detaylı görüşmeler yaptı; havalandırma şaftları, trenler, bakım atölyeleri, Yenikapı ve Sirkeci'deki tarihi, arkeolojik çalışmalar, yangın senaryoları gibi konuları geç saatlere kadar sorgulayıp araştırdı. Bu yaşta bu istek, bu enerji nasıl olabilirdi! Eh ne de olsa Adnan Bey'di o...

Günün sürprizini ise sona saklamıştık: Marmaray devlet büyükleri anı defterine tarihe not düşmesini rica ettiğimiz

Adnan Bey'den, bir de Marmaray Hatıra Ormanımıza, en sevdiği hobilerinden olan ağaç dikmesini istediğimizde, o yakışıklı yüzünde beliren etkileyici gülümsemesini asla unutamam. O gün onun, o nezaket içerisinde benden öğrendiği her anda, ben de ondan bir şeyler öğrendim. Biz onca zaman, acaba kendisine ulaşabilir miyiz diye tedirgince bir gayret içindeyken gördük ki, Adnan Bey de bize ulaşmak için farklı bir gayret içerisindeymiş.

Adnan Kazmaoğlu'nun mimarlığını ve mesleki yaklaşımını değerlendirmek hiçbir zaman haddim olmaz. Burada ancak köşebaşı anılarımı, gülümseten notlarımı, gurur hislerimi, sıkı sıkı sakladığım fotoğraflarımı paylaşabiliyorum. Zamanında, *schoeller* kağıt üzerindeki çini mürekkebinin kazımak için alet tasarlamış bir hocamız olması bile başka bir duyguydu bizler için... O nedenle bu satırları yazmak, bunca üstadın arasında bu sayfalarda yer almak inanın onur verici.

Sen rahat ol üstad! Bayrak artık çok iyi yetiştirdiğin 2. kuşakta, gözün arkada kalmasın. Bugünden sonra Onur Dayıoğlu'nun liderliğinde, MAM ekibi olarak bayrağı çok daha yukarılara taşımaya söz veriyoruz...

■ Bora Çınarlı, Mimar; İzmir Projeler Müdürü, Ege Yapı A.Ş.

Mimarlığa Adanmış Bir Ömür

Onur Dayıoğlu ■ Adnan Bey'in zamansız kaybı hepimizi derinden sarstı. Yaşama ve mesleğine derinden bağlıydı, sanki yaşadıkça üretecek, ürettikçe yaşayacaktı. Dolayısıyla hiç beklemediğimiz ve onu tanıyan birçok insan için akılların aldığı ama gönüllerin kabul etmediği bir kayıp oldu. O benim için sadece aileden biri değil; aynı zamanda bir yol arkadaşı; uzun yıllar birlikte çalıştığımız, her an elini omzumda hissettiğim, bana daima doğru yolu gösteren bir dost idi. Mesleğe olan tutkusu ve yaklaşımı benim ve benim gibi ardından gelenler için hep ilham verici olmuştur.

Onun gibi bir değer anısına, birlikte geçirdiğimiz yıllarda şahitlik ettiğim, paylaşılması kıymetli insani ve mesleki değerlerini elimden geldiğince yazıya dökmeye çalışacağım. İsimlerini teker teker sayamayacağım nice çalışma arkadaşlarıma bir selam ederek yazdıklarımın okudukça onlara da Adnan Bey ile olan ortak anıları, deneyimleri ve düşünceleri anımsatmasını dilerim.

Henüz 9 yaşındayken, benim için “mimar olmak” Adnan Bey ile anlam kazanmıştı. Demek ki, mimar dediğin böyle zarif, güler yüzlü, akliselim, erdemli oluyordu. “Oğlan dayıya çekermiş” dediler ben ayrı bir onurlandım. Hakikaten de herhangi birinde en ufak bir kırgınlık yaratacak bir tavrını görmedim. 75 yıllık koca bir ömür ama “zamansız ve güzel eskiyen bir bina” gibi, son gördüğünde de ilk günkü kadar etkileyici. Zaman içinde gördüm ki kendisinden bu anlamda etkilenen sadece ben de değilmişim.

Meslek seçimi zordur; hayatımızı bütünüyle etkileyen bu seçim, zaman zaman da kendi kararlarımız dışında gelişir. Adnan Bey'in mimarlık mesleğine duyduğu arzunun ne kadar kuvvetli olduğunu aileden olmam vesilesi ile paylaşabileceğim birkaç detayla anlatmak isterim: Başarılı bir öğrenci olarak Akhisar'dan çıkıp ailenin sınırlı imkanlarına rağmen, yüksek öğrenime ulaşmanın şimdiki kıyasla daha zorlu olduğu 1966 senesinde, ODTÜ Kimya Mühendisliği'ne girmişti. Bu bölümde 2,5 yıl süren başarılı bir eğitim dönemi geçirmiş olsa da çocukluğundan beri yapıli çevreye, kentlere duyduğu ilgi, kampüste sıkça uğradığı Mimarlık Fakültesi atölyelerinin atmosferi ile tekrar

gündeme gelmişti. Okuduğu mesleği bir ömür boyu sürdürmek istemediğini o sıralar ailesine sarfettiği şu cümleden de anlayabiliyoruz: “Sevilmeyen bir yemek ömür boyu yenebilir mi?” Mimarlık okuma isteği, o sıralar zihninde yürüttüğü içsel bir hesaplaşmayla yoğunlaşmış ve bu isteğini, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin yetenek sınavlarını başarıyla kazanmasıyla sonuca ulaştırmıştır.

70'li yıllarda, dünyada hızla yayılan düşünce hareketlerinin her alanı nasıl da etkilediğini biliyoruz. Adnan Bey, bir mimarlık öğrencisi için olabilecek en hareketli dönemde Güzel Sanatlar Akademisi'ne girmişti. Onun harareti anlatımıyla gözümde canlandırabildiğim şekilde, mevcut sistemi eleştiren boykotları da kapsayan bu hareketli dönemin sonucunda, hem eğitim programının değiştirilmesi sağlanmış hem de öğrencilerin üniversite yönetiminde söz sahibi olabildiği yeni bir dönemin kapıları açılmıştı. Kimine göre kaotikse de, aslında klasik yöntemlerin dışına çıkabilmeyi sağlayan bu sürecin, ilerleyen yıllarda Adnan Bey'in meslek hayatında da gördüğümüz, yeniliklere ve değişen teknolojilere duyduğu heyecanı zenginleştirdiğini düşünüyorum. Bu heyecan, okul yıllarında seçilen yenilikçi proje programlarından agrandisörle pozlanan çizim paftalarına kadar o dönemin anlayışlarını aşan çalışmaları yapabildiğini sağlamıştı. Mimarlık dışında da, hayatın pek çok alanında problemlerin tasarımı yoluyla çözülebileceği görüşündeydi. Biraz da dönemin getirdiği atmosferden olsa gerek, toplumsal düzenin bile mimarca tasarlanabileceğini düşünüyordu. Adnan Bey'in, geçtiğimiz yıl değerli hocam Abdi Güzer'in moderatörlüğünde gerçekleşen “Kalebodur”la Mimarlar Konuşuyor”^{*} söyleşisinde¹ sıkça bahsedilen eskiz defterini ve o defterde yer alan farklı ölçeklerdeki tasarımları ile toplumsal konulara yönelik notlarını seneler önce gördüğümde tasarım odaklı bir ömre nasıl başladığını daha iyi anlamıştım.

Adnan Bey, 1975 yılında akademiden mezuniyeti sonrası, mesleğe hemen atılma heyecanı ve azmine sahip olsa da, bunun bir anda mümkün olamayacağını biliyordu. Özellikle kendine dert ettiği “kent ölçeğinde mimarın rolü”ne yönelik bir adım olarak, o dönem bu alanda kuvvetli olan okullardan İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi'nde (İDMMA, günümüzdeki adıyla Yıldız Teknik Üniversitesi) 1976 yılında asistanlığa başladı. Yine aynı okulda

1 Adnan Kazmaoğlu, 2007 (Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi'nin izniyle).

doktora kabulünü ise, Ocak 1978'de “Toplu Konut Yerleşim Alanlarının Kentlere Entegrasyonu İlkeleri” başlıklı teziyle aldı. Tamamlanamamış ama üzerinde bolca fikir geliştirilmiş olan bu çalışmasını ilerleyen yıllarda mesleki olarak deneyimleme ve uygulama şansı bulduğunu düşünüyorum. Bana kalırsa konut-toplu konut projelerinde yıllarca tercih edilme nedeni de, mimarlık ölçeğinin yanında kent ve özellikle kentsel tasarım ölçeğine olan ilgisidir.

Toplu yerleşim alanlarının tasarımının, tekil bina yapmaktan oldukça farklı sorunlar ve parametreler içermesi, onu çoğu zaman bu proje kategorisinde çalışmaya yönlendirmişti. Zira araştırma yoluyla bağlamsal referanslara ulaşmayı ve bunu güncel ihtiyaçlara cevap verebilir tasarımlarla sonuçlandırmayı gerektirmesi nedeniyle bu ölçekteki projeler tam da onun becerilerini gösterebildiği işlerdi.

Bir ofis ismi olarak kimileri abartılı bulabilirse de “Mimarlık Araştırma Merkezi” aslında Mutlu Çilingiroğlu ile ortaklıkları sırasında başlayan, Adnan Bey'in tüm mesleki hayatında sürdürmeye gayret ettiği mimari bir kültürün yansıması. Mimar olarak hem toplumun

biçimsel beğenilerine cevap vermek hem de bunları daha ileriye taşımak zorundasınız. Üstelik “kişi”ye özel bir ev yapma süreciyle kıyaslandığında, kim tarafından kullanılacağı henüz belli olmayan konut projeleri, çok daha fazla parametreyi içinde barındırıyor. Bir mimarın çalıştığı ölçekte, koca bir metropolün estetiğini düzeltmesi de elbette mümkün olamaz. Ancak söz konusu kentsel alanda ya da gelişim alanında doğru bir “doku nakli” yapabilirse, toplum dinamikleri bu dokuyu model alarak geliştirebilir. Adnan Bey de, kent ölçeğindeki projeleri toplumsal yaşam kalitelerini ve toplu yaşama alışkanlıklarını geliştiren bir sorumlulukla ele alırdı. Araştırılması gereken konu aynı zamanda geliştirilerek projelerde kendine yer bulurdu. Yapılanları eşzamanlı değerlendirerek döneminde bu özellikleri taşıyan birçok yerleşimi hayata geçirdi. Örneğin Mesa Altunizade Konaklar Sitesi (1988) ile Capitol AVM projesi (1990) Altunizade bölgesinin gelişimi için nasıl bir lokomotif olduysa, Akatlar’daki Sarı Konaklar (1993, Mutlu Bey ile beraber) ile İstinye Konakları (1999) bu özellikleri taşıyan, bölgesindeki çağdaş yaşam koşullarını geliştiren; kentsel tasarım ölçeğinde Adnan Bey’in tabiriyle “varolan ya da olası kentsel kaosa müdahale eden” işler oldu.

Adnan Bey, kentsel tasarım ölçeğindeki projelerin yanında, toplumun geniş kesimi tarafından ihmal edilen çağdaş cami mimarlığı konusunda da, yapabileceği katkılar üzerine kafa yormuş, araştırmış ve mimarca söylenecek sözlerini söylemiştir. Benim de mezun olarak ofise katıldığım 2000’li yılların başında, projelerini bitirdiğimiz bir konut yerleşiminin yanında yer alan dini tesis imarlı alan için, kendi tabiriyle geçiş dönemine ait olabilecek çağdaş bir mescit tasarımı yapmıştık. Yeni mezun bir mimar olarak ülkenin çözüm gereken iki konusu üzerinde çalışılan bir ekibe dahil olmak tam da eğitimini aldığım fakültede Türel Saranlı hocamızın “What is the problem?” (Problemi bul ve çözümü üretmeye başla) öğretisi ile denk düşmüştü. Geleneğin sürdürülmesi ve yorumlanarak geliştirilmesiyle ilgili örneklerini pek göremediğimiz cami konusu, bu ülke mimarlığı için toplu konut gibi üzerinde çalışılması gereken ve üzerine yeterince kafa yorulmayan, ülkenin biraz da hazırlıksız yakalandığı konulardan biri idi. Adnan Bey’in önderliğinde, Yeşilvadi Camisi ile başlayan iyi ve doğru fonksiyonel referanslarla tasarlanmış modern dini tesis projelerini sonraki yıllarda da yurtiçi ve yurtdışından gelen taleplerle yapmaya devam ettik.

Genel olarak Adnan Bey’in tasarım anlayışı, geleneksel mimari ve değişen dünyanın değerlerini, kullanıcıların yaşam biçimine karşılık verebilecek şekilde beraberce ele alıp, bunu kentsel tasarım ölçeğinden başlayarak bina planı ve mekanına yansıtan ve mümkünse dışavurulabilecek konstrüksiyon elemanları ile bütünleştirerek kendiliğinden estetik bir kurgu yaratan bir yaklaşımı içeriyordu. Tasarım süreçlerinde, avantgard bir arayışın sonucu olmayan, fonksiyon tabanlı strüktürel kurguyla ve planlama ile bütünleşen, özgün görsel diliyle kente eklemlenen yapı ve yapı gruplarını hedeflememiz gerektiği üzerinde dururduk. Adnan Bey şehirleri yaşayan birer organizma olarak görür ve değişimleri her an içinde barındırdığını söylerdi. Bu nedenle, özellikle de ölçeği giderek büyüyen karma projelerde, planlamadan başlayarak, hizmet ettiği kent parçalarındaki hızla değişen dinamiklere ve gelecekte kullanım tercihlerinde oluşabilecek değişimlere cevap verebilme arayışını da sürdürmemizi isterdi.

Belki de uzun yıllar çalıştığı ölçeklerden kaynaklı, Adnan Bey’in çalışma tarzının tümevarımsal bir yaklaşım içerdiğini söyleyebilirim. Tüme varırken üzerinde durulması gereken her bir ögenin süreç boyunca araştırılarak geliştirildiği birçok

2 Hilpark İstinye, Sarıyer, İstanbul, 2003 (Fotoğraf: Studio Majo. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi'nin izniyle).

3 Hilpark İstinye, Sarıyer, İstanbul, 2003 (Fotoğraf: Aydan Turak. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi'nin izniyle).

proje ürettik; deneyime bağlı sezgisel gelişimin yanında sektörel değişim ve gelişimleri de içerecek çalışmalar yaptık. Kimi zaman Adnan Bey ile daha en başından o proje alanı için en doğru alternatif konusunda hemfikir olsak da, o bu süreci bir yolculuk olarak görmeyi ve gidilecek yerden ziyade bu yolculuğun kazanımlarını önplanda tutardı ki bu da onu “iş adamı mimar” olmaktan uzaklaştırırdı. Bu anlayış, çoğu zaman projelere harcanan vaktin proje bedelleriyle karşılanamadığı bir ofisin sürdürülmesi anlamında zorlu süreçleri doğursa da taviz verilemeyecek değerlerimizden oldu.

Adnan Bey ile çalışan birçok arkadaşımızın zamanla kafasında onunla özdeşleştireceği önemli özelliklerden biridir alternatiflerle başlanan projeler. Bazen 1 proje alanı için 5-6 öneri yaptığımız olmuştur. Yıllardır geliştirdiğimiz çalışma sistemi ve araçları sayesinde proje alanına yapılabilecek olası öneriler hızlı bir şekilde irdelenir; işvereni de tasarım sürecine dahil eden sunumlar sonrası devam edilmesi uygun olan öneriyi kuvvetlendiren diğer alternatifleri geride bırakarak proje geliştirilirdi. O daima seyir halindeki bir kaptan gibi önüne çıkan aksilikleri sabır ve iyimserlikle aşarak yoluna devam ederdi. Öyle ki şantiyelerde mimari kaliteye yaptığı katkıyı önemseyerek seçtiği malzemelerin kullanılmasını ve tasarımın hedeflenen noktada bitirilmesini sağlamak için eşine az rastlanır bir sebatla göstererek bazen de işverene rağmen kararlı yolculuğunu sürdürdüğüne defalarca şahitlik etmişizdir.

Yatırımcı, yapımcı ve mimarın anlayış birlikteliğini sağlayabilmek için yapılan toplantıların neredeyse her biri kıymetli mesleki derslere dönüşebilmiştir. Hatta bu ortak anlayış arayışında, mühendislik grupları, koordinatör ve danışmanlar gibi projelerin hayata geçirilmesi için hayati öneme sahip diğer paydaşların farklı bakış açılarından faydalanır; onları kırmaz aksine anlatımları ile heyecanlandırarak iyi bir mimarın “tasarım gerektiren mühendislik çalışmaları” ile hayata geçirebileceği konusunda herkesin hemfikir olmasını sağlardı.

Yaptığı tasarımsal çözümlerin yanında kullanılan malzemelerin kalite seviyesini de mümkün mertebe yüksek tutar; kullanıcı, geliştirici ve her gün yanından

geçerek ondan dolayı olarak etkilenen kentli için binanın varolduğu niteliğini koruyarak yapıyı çevreye katkı sunmasını hedeflerdi. Bu nedenle Adnan Bey beğendiği, kaliteli bulduğu, denediği ve iyi sonuç aldığı ürünleri projelerinde tekrar tekrar kullanmaktan çekinmedi. Hatta katkısı, bazı malzemelerin sektördeki gelişimlerine yön verecek ölçekteydi. Ona göre tasarımın zamansız bir olgunluğa ulaşabilmesi ve kondisyonunu iyi bir şekilde koruması, bu malzeme seçimleri ile elde edilecek estetik kurgunun, mekanın fonksiyonelliği ile paralel ele alınmasına bağlıydı. Sonradan yapılan müdahaleleri saymazsak bu kazanımı, Terrace Fulya, Canan Residence, Hilpark İstinye gibi inşa edilmiş birçok projesinde görebilmek mümkündür.

Araştırılıp geliştirilmesi gereken bir konuyu doğru sorularla ele almak, uğraştığımız projelerin kısa zamanda ana fikrinin oluşturulmasını ve ekibin ortak paydası haline gelerek ilerlenmesini sağlıyordu. Tasarımın ilerletilmesi sürecinde fikrin takibi konusunda tüm ekipten beklentileri vardı. Herhangi bir konuyu tasarım lehine sonuçlandırmak ancak fikri takip ile mümkündü. Hakikaten bir e-postanın teyit edilmesi, telefonda tarif edilmesi gibi ufak takiplerin bile konuyu sonuçlandırmadaki etkisini yıllarca deneyimledik.

Özellikle son 10 senedir dünyada olup biten ve ülkemizde de izlerini görebildiğimiz teknolojik gelişmeler, yeni teknikler, değişen bina tipolojileri, programlar ve giderek artan hız eski kuşakların yenilerle bağıni rahatlıkla koparabilecek nitelikte. Özellikle eski kuşak bir usta, bilgi aktarımını klasik yöntemlerle yapıyorsa bu durum

kaçınılmaz. Adnan Bey bu etkileşimi karşılıklı bir mesleki alışveriş üzerine kurduğu için yeni kuşaklarla paylaşımı kesintisiz sürdürebilmiştir. Değişen-gelişen-dijitalleşen araç ve ilişkiler, Adnan Bey gibi araştırmayı ve öğrenmeyi önplanda tutan biri için zorlayıcı olmanın ötesinde potansiyel bir heyecan kaynağıydı. Bu heyecanı, yeni mimarlık ortamının genç nesillerinden de hep bekledi ya da bu heyecanı duyan kişilerin çevresinde olmasına vesile oldu. Ofisin 30 yılı aşkın bir zamandır üçboyutlu tasarım programlarını aktif bir şekilde kullanmakta olması Adnan Bey'in bu değişime ne şekilde eşlik ettiğini gösterir. Birçok akranına göre yeni mecralara yatkınlığıyla da onun, kendi kuşağı için bile kaybedilmekte olan bu hızlı değişime ayak uydurma mücadelesinde yüksek performans gösterdiğini söyleyebilirim.

Adnan Bey, bazen kullanılan dijital ortamın sınırları, anlamsız yönetmelik maddeleri, hedefi olmayan bütçeler ya da düşünülen detayın imalatçı gruplar tarafından ilk kez uygulanacak olması gibi çeşitli nedenlerle çıkmaza giren tasarımın, süreç olarak devam ettiğini hatırlatan bir mottoyla “Olmazlar yerine nasıl olabilir?” der ve bizden ilerlememizi beklerdi. Bunun için, birlikte çalıştığı birçok kişinin hatırlayacağı gibi “Yöntem Metodu”nu kullanmamızı önerirdi: Eğer bir şeyin gerçekleştirilebilmesi için konvansiyonel yöntemlerin dışına çıkmak gerekiyorsa bir aracı farklı bakış açısı ile kullanmak ya da bir sorunu farklı açıdan yorumlamak yoluna gidilmeliydi. Öğrencilik zamanı, sunumu sırasında Adnan Bey'in sıklıkla kullandığı “yöntem” kelimesine takılan hocası Sedat Hakkı Eldem'in “Gidin bu yöntem metoduyla devam edin” demesi

4-5 Canan Residence, Ümraniye, İstanbul, 2006
(Fotoğraflar: Studio Majo. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi'nin izniyle).

hoşuna gitmiş ve çözüm arayışlarımızda bize de önerdiği bu yaklaşımı anlatırken sıklıkla “Yöntem Metodu” ifadesini kullanmıştır.

Adnan Bey ile birlikte çalışan tüm ekip arkadaşlarımız tecrübe aktarımının meslekle sınırlı kalmadığını iyi bilir. Ardıllarına çok kıymetli bakış açıları kazandırmıştır. Bir mimarın hayat gustosunu mesleki deneyimine paralel bir şekilde, yaşamın pek çok alanında da geliştirebileceğini düşünürdüm. Çevresindekilerle konuşur, onları araştırmaya yönlendirir; nitelikli olanı ayırttıkları için yol gösterirdi. Türkiye’nin birçok yerinde doğup büyüyen ve bir vesile ile ofisle yolları kesişen çalışma arkadaşlarımızın her biri onun sayesinde yöresinin değerlerine, tarihine ve kültürüne daha derinlemesine hakim olmuştur. Bu yaklaşım yeme-içme konusunda da hepimizde farkındalık oluşturmuş; hatta bu sayede ofis, kendi bölgelerimizin ayırdedici lezzetleri konusunda hepimizin faydalandığı küçük iddialaşmalara da sahne olmuştur.

Adnan Bey’in akşamüzeri okumalarının mimarlıkla sınırlı kalmadığını kütüphanesindeki kitapların çeşitliliğinden de gözlemleyebiliyoruz. Her tarihsel dönemden, dinler bilgisinden pozitif bilimlere tasavvuftan felsefeye, etimolojiden sağlıklı yaşama derinlemesine bir genel kültürün adeta köşe taşları.

Herhangi bir konuda sohbetin yeni açılımlarla zenginleşmesi hiçbirimiz için şaşırtıcı olmuyordu haliyle. Her sohbeti kendi içinde renklendiren ve aynı zamanda eğlenceli hale getiren kelime oyunlarından kendi de büyük keyif alırdı. Bir kelimenin kökenine inip onu esprili bir şekilde kullanmak onun için vazgeçilmezdi. Pek çoğumuz da beklenmedik bir anda bu oyundan nasibini almıştır ofiste.

Ne mutlu ki, 200’ü aşkın projede Adnan Bey ile birlikte çalışma şansım oldu. Öyle ki çoğu zaman söze, çizime ihtiyaç olmadan projenin yol haritasındaki adımları peşisıra birbirimizden habersiz atabiliyorduk. Özellikle son 5-6 yıldır usta mimara yaratıcılığın keyfini sürmesi için korunaklı bir alan, gündelik telaş ve koşuşturmacalardan arındırabildiğimiz bir düzen de kurabilmiştik. Bunu mümkün kılan ise ofisi sürdürebilmek konusunda farkına bile varmadığım şekilde yıllara uzanan bir başka tecrübe aktarımıydı.

Türkiye’de bir ofisin sürdürülmesi çok yönlü, özverili bir çaba gerektiriyor. Başta verilen hizmetin karşılığının alınması konusu mimarları hep zorlamıştır. Özellikle son zamanlarda, hizmet alma becerisinden yoksun işveren profilinin hakim hale gelmesi, giderek harcanan emeğin bile takdir edilmediği bir ortamı olağanlaştırdı. İşte böyle bir ortamda Adnan Bey’in isteğiyle yeri geldi teklif de hazırladım, işverenlerle zorlu tahsilat konuşmaları da yaptım. Ben bir yandan bu işler mimarın sorumluluğunda mıdır diye sorgularken, ekibe yön vermemi, alınan kararları ilgili otoritelerde

savunmamı, aldığım sorumlulukları onca soruna rağmen sağduyu ve yapıcılıkla sonuçlandırmamı tebessümle izledi.

Yoğun çaba, dikkat ve sabır gerektiren sıradışı bir meslekle uğraşıyoruz. Adnan Bey bu meslekte, edası, nezaketi ve mesleki birikimin kattığı özgüvenle kendini izleten örnek bir icraatçı oldu. Bana göre hakiki bir mimar imajına sahipti. Mesleki ve kişisel duruşu, yıllarca hayatına çeşitli vesilelerle dokunduğu birçok insan tarafından sevgi, saygı ve tebessümle anılmasını sağlayacaktır. Kendisinden çok şey öğrendim. İyi bir mimarın değerlerini, işverenlerle ilişkileri, ekibi bir aile olarak görmeyi, bir ofisin nasıl sürdürülebileceğini, her türlü olumsuzluğa karşın yapıcı olmayı ve daha nicesini. Eminim bu öğretiler zaman içinde daha da değerlenecek, farklı şekiller alacak.

Adnan Bey’e sadece mimarlığa olan katkıları için değil bizlerin hayatlarına da dokunduğu için en derin duygularıyla müteşekkirim. Bundan sonra bana aktardığı tecrübelerin özgüveniyle yolculuğuma kaldığım yerden devam edeceğim.

■ **Onur Dayıoğlu, Y. Mimar, Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi**

Not:

1 Abdi Güzer, “Kalebodur”la Mimarlar Konuşuyor: Adnan Kazmaoğlu”, *Kalebodur / YouTube*, Ağustos 2023: [<https://www.youtube.com/watch?v=52TSCQUUNUH0>].

Bilgisayar ve baskı aletleri öncesi dönemde çizimlerin çini mürekkebi ile şeffaf kağıtlara yapılıp çoğaltıldığını bilenler bu çizimleri değiştirmek, düzeltmek için çizgilerin jiletlerle kazındığını ve bunun çizim işinin önemli bir parçası olduğunu anımsarlar. Kazmaoğlu çizimin doğal parçası olan bu süreci kolaylaştırmak için bir düzenek tasarlamış ve bunu defterine kaydetmişti. Defterde yer alan bir başka tasarıma “mıknatıs eklemli koltuk” adını vermişti. Benzer biçimde o yıllarda henüz tamamlanan ve oldukça popüler olan Frank Lloyd Wright’ın Guggenheim Müzesi için eskizlerle desteklenen kişisel bir eleştiri yazısı yazmıştı. Yazı birçok konuya değindikten sonra “bu müzenin kendisinin içindekilerden fazla ilgi görüyor olması pek çok şey anlatıyor” benzeri bir yorumla bitiyordu. Defterde Bruno Taut’un ders notlarından, pop art gibi çeşitli sanat ve mimarlık akımlarını anlamaya yönelik çizim ve yazılara, bir yerinden sanat ve mimarlıkla ilişkilenecek dergi yazılarına pek çok malzeme yazılarak, çizilerek, kesip yapıştırılarak biraraya getirilmişti. Sayfaların köşelerinde zaman zaman kişisel zaman zaman da alıntı notlar yer alıyordu. Örneğin bir köşeye Nietzsche’nin “Her söz bir önyargıdır” sözü yazılmıştı. Söyleşinin süresi içinde defter üzerine yeterince uzun konuşamadık. Belki ayrı bir söyleşi, bir sergiyi, bir kitabı hakediyor diye düşündük.

Bu defter Kazmaoğlu’nu yeni bir gözle görmemi, farklı bir biçimde anlamamı sağladı. Aslında daha çok uygulamaları ve projeleri ile öne çıkan bir mimarın içinden hiç eksilmeyen akademisyen yanını ortaya koydu. Gerçekten de kendisi üniversite ortamı ile hep yakından ilişki içinde olmuş bir mimar. Önce doğrudan tam zamanlı sonra yarı zamanlı olarak eğitim ve araştırma ortamına katılmış. Bu ilişki sürekliliği kendisinin mimarlık yaklaşımı üzerinde etkili olmuş, her şeyden çok eleştirel düşüncüyü tasarımın önüne koyan bir yaklaşımın zeminini oluşturmuş. Hiçbir zaman 20 kişiyi aşmayan, küçük sayılabilecek bir ofis yürütmesini bu araştırma kaygısının sonucu olarak açıklıyor. Mutlu Çilingiroğlu ile kurdukları ilk ofise adını (MİAR - Mimarlık Araştırmaları) verirken de bu kaygı öne çıkıyor. Bir süre sonra kendi adı ile tek başına çalışmaya başlayan Kazmaoğlu daha çok konut projeleri gerçekleştirmiş ve onlarla anılıyor olmasının olumlu ve olumsuz yanlarına değiniyor. Konut onun da söylediği gibi mimarlık üretiminin vazgeçilmez, baskın yüzü. Özellikle kullanıcısı önceden belli olmayan büyük

konut sitelerini tasarlarken özel bir duyarlılık gerekiyor. Bu duyarlılık program ve kurgunun ötesinde yapım yöntemi, bağlamsal ilişkiler, dil ve malzeme gibi konuları kapsıyor. Projelerin içine girdikçe zaman zaman tekrar eden ve tipolojik gibi görünen tasarımları birçoğunda özelleşen tasarım duyarlılıklarını görmek mümkün. Kazmaoğlu’nun vurguladığı gibi kamusal işler mimarı biraz daha “kendisine bırakırken”, konut “egosantrik bina yapıp, kendini öne çıkartmasını” kısıtlıyor. Bu nedenle konut projelerini “kısa paslaşmalarla gol atmaya” benzetiyor ve tasarımın her şeyden çok bir dengeleme ve uzlaşma arayışı olması gerektiğinin altını çiziyor. “Bizde form hala fonksiyonu kovalıyor” derken aslında rasyonel ve araştırmacı yaklaşımının da arkaplanını açıklamaya çalışıyor.

Söyleşide eğitim sistemi üzerine yorumları da oldukça önemli. Akademi geleneğinden mezun olan biri olarak akademi kavramının yitirilmesinden duyduğu rahatsızlığın altını çiziyor. Üniversiteye dönüşmenin özellikle atölye kurgusunun bazı olanaklarının yitirilmesine, sanatla içiçe varoluşun kesintiye uğramasına vurgu yapıyor. Değindiği bir başka konu da mimarlık hocalarının uygulama ile kurduğu sürekliliğin zayıflaması. Uygulama ile kurulan sürekliliğin özgün bir eğitim modeli olduğunu anımsatıyor. Söyleşi aynı zamanda bir dönemin kadrolarına yönelik ilginç anıları da kayda geçiriyor.

Kazmaoğlu birçok nedenle sıradışı bir mimarlık pratiğini temsil ediyordu. Ama şüphesiz bunun başında akademik birikim ile uygulama deneyimini birleştirme kaygısı, araştırma ve öğrenmeyi tasarımın parçası yapma alışkanlığı ve hepsinden önemlisi mimarlığı içedönük bir disiplin olarak görmek yerine çok farklı alanlardan beslenmeye açık entelektüel bir birikimi öne alması geliyor. Mimarlık öncesinden başlayarak defterinde biriktirdikleri bu ayrıcalıklı yapının kaynağını anlamamız açısından önemli. Umarım Kazmaoğlu’nun defterini hakkettiği gibi paylaşma ve özellikle öğrenciler ve genç mimarlarla buluşturma şansı buluruz.

■ *Celal Abdi Güzer, Prof.Dr., ODTÜ Mimarlık Bölümü*

Not:

1 Abdi Güzer, “Kalebodur’la Mimarlar Konuşuyor: Adnan Kazmaoğlu”, *Kalebodur / YouTube*, Ağustos 2023: [https://www.youtube.com/watch?v=52TSCQUUNUH0].

Yarım Yüzyıllık Heyecan

Doğu Kaptan ■ Adnan Abi’yi çocukluk yıllarımdan hatırlıyorum. Yıldız Üniversitesi’nde babam Hüseyin Kaptan’ın asistanlığını yapıyordu, aynı zamanda dostlardı. Babam şehir planlamaya ağırlık verince, kendisi de ömür boyu müthiş bir heyecan ve sevgiyle sürdüreceği mimarlık mesleğine yöneldi. Ondan yıllarca haber almadım, ancak babamın masasındaki Artemide’nin TIZIO model masa lambası Mutlu Çilingiroğlu ile onun hediyesiydi ve bana onu hatırlatıyordu. Açıkçası o dönem için çok klas bir hediye idi ve buram buram tasarım kokuyordu. Belki sonrasında aydınlatmaya duyduğum merak bilinçaltıma o zamanlar yerleşmiştir.

2005 yılında Roma Üniversitesi’nden mezun olduktan sonra bizim ofise döndüğümde Atelye70 tamamen planlama alanına yönelmişti ve kendimi bir mimar olarak çok yalnız hissediyordum. Bir mimarlık çevrem olmadığı için de soluğu Adnan Abi’nin yanında aldım. Kendisi de Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi’ni kurmuştu. Öncesinde Mutlu Çilingiroğlu ile çok başarılı binalar yapmışlardı. Capitol AVM ve Sarı Konaklar ilk aklıma gelenler. Kendisini Nişantaşı’ndaki ofisinde masasında hatırlıyorum, hep çok şık ve karizmatikti, masasındaki her obje özeldi. Onu ofiste iki yerde gördünüz ya kendi masasında çalışırken ya da genç meslektaşlarının masalarının başında fikir alışverişinde bulunurken. Nazik bir insandı ancak içinde bulunduğumuz tasarım ve nihayetinde üretim dünyasını çok eleştirirdi. Tabii yılların tecrübesi insana önceden başına gelebilecekler konusunda çok deneyim kazandırabiliyor. Yaşanabilecek sıkıntıları önceden kestirir ona göre pozisyon alırdı. Heyecanlı çizilmiş sayısız proje, farklı tipolojiler...

Biz mimarların farklı farklı dönemleri olabiliyor. Birtakım ilişkiler veya duygular seline kapıldığımız anlar bunlar. Ben onunla ilk görüşmeye başladığımda İBB iştiraki Kiptaş’ın Yeşil Vadi Konutları ve Camisi ile uğraşıyordu. Çok titiz ve detaycı olduğundan imalatlardan şikayet etmesine rağmen cami projesi çok başarılı bir şekilde tamamlandı. Dünya dini yapı literatürüne girdi. Meslek kuralı olarak bir binayı iyi yaptığınızda o sizin bir parçanız olur ve dönem dönem benzer konularda talepler alırsınız. Bu uygulamasının ardından kendini dini yapı/cami projelerine kaptırdı. Ofisinde onu ziyaret ettiğimde birçok kez

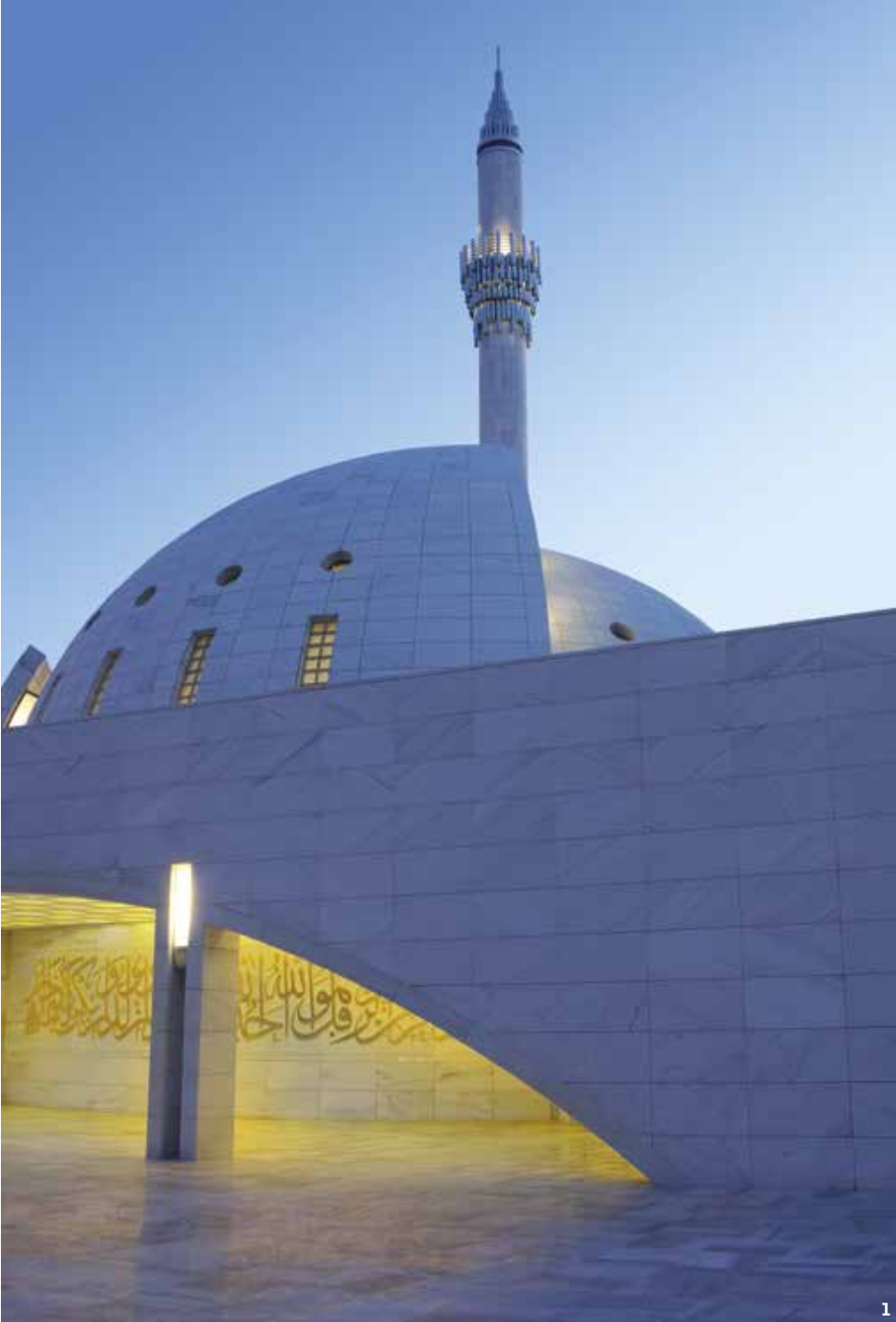
heyecanla bu projeler üzerinde çalıştığını gördüm. Hacı Bayram Veli Camisi, Halide Edip Adivar Camisi, Riyad İslam Kültür Merkezi Camisi, Dubai İkonik Camisi, Cam Camisi bunlardan bazıları. Bu alanda uluslararası yarışmalara bile girerdi. Bence o yaşta ve o tecrübeye bir mimar için çok özel bir durum.

Konut projelerine de özel ilgi duyardı. İçlerinden en sevdiğimden biri de Ümraniye’de bulunan Yeşil Vadi projesindeki siloları andıran konutlardı. Her ne kadar babam onunla “Yahu Adnan, kavşağa mahalle çizdin” diye uğraşsa da, oradan geçerken mutlaka o binalara gözüm takılır, “Adnan Abi’nin de bu binaları ne güzel olmuş” derim. Sonrasında yapmış olduğu Arkvista Vilları, Canan Residence, Millenium Park Evleri, Kiptaş Merkez Efendi Konutları gibi tasarımları onun eskimeyen, zamanın ilerisinde olan projelerindendir. Bu uygulamalarında öne çıkan diğer bir mesele özenle çalışılmış peyzaj mimarisidir. Ortak dostumuz peyzaj mimarı Ata Turak ile yıllarca beraber projeler üretmiş ve bu tasarımlar sahada titizlikle uygulanmıştır.

Son dönemde, babam öldükten sonra, onunla arkadaşlığımız daha güçlü bir şekilde devam etti. Bana birçok defa akıl hocalığı yaptı ve destek oldu. Herhalde ben de ona eski dostu Kaptan Hoca’yı hatırlatıyordum. Onun meslekteki heyecanını hiç unutamiyorum. Nasıl olur da bir insan yaklaşık 55 yıllık kariyeri

1-2 Yeşil Vadi Camisi, Ümraniye, İstanbul, 2003
(Fotoğraflar: Studio Majo. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi’nin izniyle).

1

2

3

4

5

boyunca heyecanını kaybetmeden bu kadar üretken olur, hep aynı hevesle çalışır. Bence bu çok sık rastlanacak bir durum değil. Yeğeni mimar Onur Dayıoğlu ve nadir değişen bir ofis kadrosu ile bitmeyen bir üretim süreci, kimseyi kırmadan incitmeden.

Açıkcısı onun ofisinden çıkarken içim hep ümitle dolardı. Hep benimle birlikte kentsel tasarım projesi yapma hayali vardı. Sesi kulağımdan gitmiyor: “Doğu öyle bir iş alıyorum ki, tam sizin ofise göre, o işi beraber yapacağız”.

Tabii böyle insanlar gittiğinde sevdiklerinin içinde kalan boşluk da çok büyük oluyor. Gerçi kendisi mutlaka ofisin bir köşesinde yapılan işleri izliyordur, eminim orada da çalışmadan, üretmeden duramaz.

Güle güle Adnan Abi, mekanın cennet olsun.

■ Doğu Kaptan, Mimar, Atelye70
Planlama ve Tasarım

3-4 Arkvista Villaları, Kemerburgaz, İstanbul, 2008 (Fotoğraflar: Studio Majo. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi'nin izniyle).
5 Millenium Park Evleri, Pendik, İstanbul, 2005 (Fotoğraf: Studio Majo. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi'nin izniyle).

1

Bir Usta, Bir Okul

Elif Kınıkoğlu ■ Mimar bir babanın kızıyım. Açıkçası mimarlık mesleğinin gerektirdiklerine birebir şahit olduğumu söyleyebilirim. Bu büyük fedakarlık isteyen mesleğin gözümü korkuttuğunu itiraf ediyorum. Ölçeği küçültürsem daha kolay olacağını düşünerek iç mimarlık dalına yöneldim.

Mimarlık okumak, mezun olmak insanı türlü yönlerden incelten, detaylara karşı farkındalık kazandıran, kişiyi disipline eden bir deneyim muhakkak. Ama bu mesleği yaparak yaşamak ve hayatını kazanmak başka meziyetler ve büyük istek gerektiriyor.

Her projede güzeli ve doğruyu, insan ve doğa ile uyumlu bir denklemde, denklemin içine dahil olan diğer parametrelerle tekrar tekrar çözmeyi gerektiriyor. Her seferinde yeni bir konum, güncel ihtiyaç ve bakış açıları ile heyecanlı ama müthiş bir sorumluluğu da beraberinde getiren yeni başlangıçlar.

Kişisel görüşüm iyi bir mimar olmak için kişinin en çok da yapıcılık özelliğinin olması gerektiği. Kazmaoğlu içinde yaşayacağımız, çalışacağımız, ibadet edeceğimiz yapıların ortaya çıkmasını

2

3

sağlarken, tüm bu maceralarda yolu keşiştiği her insan ve malzeme ile yapıcı bir ilişki kurardı. Yıllar içerisinde ustalaşmış çizgisini rafine zevkleri, işlevselliği ve doğal malzemeleri harmanlayarak oluşturduğu formlar, net çizgileri ve kişilikli silüetleri ile etraflarındaki sayısız binadan kolaylıkla ayrışır.

Birlikte çalışma şansı bulduğum tüm projelerinde, yatırımcılara karşı kimi

1-3 Terrace Fulya, Şişli, İstanbul, 2005
(Fotoğraflar: Ferit Gelgeç).

zaman son kullanıcının hayat kalitesini arttıran unsurları savunuşu, kimi zaman tasarımın gerektirdiği malzemelerden feragat etmeyişi ile kendi üslubunu yansıtmıştır.

Tasarladığı yapıları hayata geçirirken, yaşamın başlayacağı son aşamasına kadar

tüm detaylarında en baştaki hassasiyeti ve disiplini ile projesine sahip çıktığına şahit olmuşumdur. Hayatını kolaylaştırabilecek vazgeçişler içinde görememiştir kendisini hiçbir zaman.

Kazmaoğlu'nun insana, tüm canlılara, yaşama duyduğu saygıyı, eserlerinde kolaylıkla farkedebilirsiniz. Bahçe duvarlarının detaylarından peyzaj projelerindeki yürüyüş yolları ve su unsurlarına kadar binalarını çevreleyen tüm öğelere gösterdiği hassasiyeti, aynı dili konuşmalarından anlayabilirsiniz. Su, toprak ve doğal taş üçlüsünün kombinasyonu ile bizi geçmişimizle bağlantıya geçirip, yansımali su havuzlarının etrafındaki huzurlu bahçelerinde gezdirir. Binalar iç mekanları hakkında size ipuçları verir. Yapılarına yüksek tavanlı girişlerden girer, ferah koridorlarında kişisel mesafelerinizi koruyarak yürüebilirsiniz. Gün ışığına doyan mekanlara, doğru çözülmüş sirkülasyon alanları ile, sevdiği doğal taşların döşendiği kimi zaman bir duvar boyunca kimi zaman bir zemin üzerinde yürüyerek ulaşırsınız. Süsleme ve başka bir şeyi taklit eden yapay malzemelere yer yoktur bu mekanlarda. Söylenildiği gibi doğru mimarlık yapıtlarında insanlar detayları farketmeseler de, kendilerini iyi hissederler. Bir koridorda yürürsünüz ve o yürüyüş o anınıza bir anlam katar. İçinde yıllarınızı geçireceğiniz, hatıralarınızı şekillendirecek, buluşma noktalarınız olacak yapıların ortaya çıkmasını sağlayan, işin başından sonuna gerekli tüm disiplinlerle koordineli bir çalışma yapması beklenen mimarın becerisine, biz ancak o, gerekli tüm meydanlarda yaptığı muharebeleri kazandıktan ve bu binalar ortaya çıktıktan sonra deneyimleyerek şahit oluruz. Bu projelerden biri olan Canan Residence'ta yaklaşık 15 senedir yaşıyorum. İncelikli detayları, doğal malzemeleri ile bu proje kullanıcılarına hakettikleri şartları ve dolayısıyla çitalarının yükselmesini sağlayan bir konut projesi.

Mimari dili, duruşu ve çalışma şekliyle bana daima yol gösteren, meslek hayatıma ışık tutan bu başarılı mimarı ülkemize, şehrimize ve hepimize katkıları için minnet ve saygı ile anıyorum. İmzasını attığı, yolumun geçtiği tüm zamansız işlerinde her seferinde başka bir detayı keşfedeceğimi biliyorum. Bazı kişiler okulu da yanlarında getirirler. Kazmaoğlu, benim için adeta severek gittiğim bir okul olmuştur.

■ *Elif Kınıkoğlu, İç Mimar, Şema Mimarlık*

Bir Tasarımcının Notası: MAM

1-2 Altunizade Selçuklu Konakları, Üsküdar, İstanbul, 2000 (Fotoğraflar: Cemal Emden. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi'nin izniyle).

Mehtap Kocaman ■ Mimarlık eğitimimden evvel “ev” diye ifade ettiğim alan, mimarlıktan sonra “konut mimarisi” olarak kendi lügatımda yerini almıştı. Mezun olduğum dönem 2000’lerin başıydı ve Türkiye ekonomisinde yine bir dalgalanmanın içindeydik. Yeni mezun, yüksek lisansını yeni tamamlamış bir mimar olarak tezimde ele aldığım konutun iyileştirilmesi konusuna o kadar kafa yormuştum ki bu alanda çalışmak, üretmek en büyük derdim olmuştu o zamanlar. Bellibaşlı isimleri sürekli takip ediyordum. Bir yerden başlamam gerekiyordu. Mezun olduktan sonra Altunizade Selçuklu Konakları yanında

bir uygulama ofisinde 6 ay çalıştım. Her gün o ofise gittiğimde bu projenin hem ne kadar geleneksel olduğunu, hem de ne kadar modern bir dille, kendi içinde bir üslupla ele alındığını düşünüyordum. İlk o zaman Adnan Kazmaoğlu ismi ve sonrasında diğer projeleri ile tanışmıştım. Meğer bilmeden ne kadar çok projesini bilfiil deneyimlemişim.

Arkitera’nın iş ilanları kısmında ismini gördüğümde nasıl heyecanlandığımı bugünkü kadar güçlü duygularla hatırlıyorum: İlk iş görüşmemi, ilk diyalogumu, heyecanımı asla kontrol edemediğim o halimi, tüm ofis arkadaşlarımı, MAM ailemi. Ofisteki görüşmemden çok geç bir saatte çıkmıştım

ve herkes güle oynaya çalışıyordu. Nasıl bu kadar çalışıyorlar değil de, ne güzel vakit geçiriyorlar dediğimi çok iyi hatırlıyorum. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi (MAM) hiçbir zaman sadece bir mimarlık ofisi olmadı. Çalışırken eğleniyor muyduk, yoksa eğlenirken çalışıyor muyduk hep birbirine karıştırmışımıdır. “Sohbet” hep vardı, en stresli olduğumuz teslim arifesinde bile. “Günaydın” her sabah vardı, en dertli olduğumuz günde bile. “Farklı damak tatları” hep vardı yeter ki kutlamaya değer konumuz olsun. “Hikayeler” hep vardı, bazen aynı hikayeler olsa bile. “Müzik” hep vardı, yeter ki ezgisi bizi bambaşka yerlere götürsün. Fotoğraf gösterileri, söyleşileri, sunumlar, teslimler ve daha birçok şey.

Ayda bir ofis toplantılarımız olurdu. Biraraya geliriz kimin, hangi projeyi,

kaç kişilik ekiple yürüteceğine karar verilir. Ataşehir Ağaoğlu projesinin ruhsat çizimleri ile başlamıştım toplantı sonrası ofisteki ilk işime. Aynı anda 2, 3 bazen 4 ayrı projenin parçasıydım. Ta ki Canan Rezidans projesi ofise gelinceye kadar. Böylelikle hem yeni bir projenin yürütücüsü hem belediye işleri takipçisi, hem uygulamasını çizen hem de tüm uygulama sürecinin kontrolünü yapan kişi olmuştum. Henüz bir yılı doldurmamıştım ama Adnan Bey benim yapabileceğime benim kadar inandığı için halen kendimi çok şanslı hissediyorum. Çünkü bugün bulunduğum noktaya gelmem için bana çok büyük bir fırsat sunmuştu. Bu şekilde farklı ölçeklerde çok sayıda konut projesinin tasarım ve uygulama sürecinde yer aldım. Adnan Bey “ev” kavramını yeniden tanımlamama yardımcı oldu. Hem patronum hem öğretmenim hem de zaman zaman

babam gibi oldu. MAM’da çalışmak, onu tanımak büyük bir ayrıcalık. Bunu, her mezun olan mimarın deneyimlemesi gerektiğini hep söylemişimdir. Artık deneyimleyemeyecekleri için üzgünüm.

Hayata ve mimarlığa kattığı tüm değerler için kendisini sevgiyle anıyorum.

■ *Mehtap Kocaman, Mimar, MK Architects*

2

Diyaloglar

Hayriye Sözen ■ Adnan Bey’le 2011 yılı Kasım ayında tanıştık. 90’lı yıllardan itibaren mimarlık yayınlarında çeşitli projelerini gördüğüm, izlediğim bir mimarın, yine mimar olan eşi Mine Hanım’la birlikte Beşiktaş Serencebey’de yaşadığı evinin iç mekan yenilemesini o günlerde üstlenmiştim. İşe başlarken epeyce tedirgindim.

Mimar bir çiftin evinin başka bir mimar tarafından yenilenmesi başlıbaşına deneysel, maceralı bir süreçti. Üstelik içinde bulunduğumuz durumda çiftlerden biri “Adnan Kazmaoğlu” olunca, önce bir yutkunmak sonra derin nefes almak gereksinimi duydum. İstanbul’da son dönem kapsamlı konut projelerinde sıkça adı geçen bir mimardı. Onun mimarlık bilgisi ve görgüsü karşısında eksikli

işler yapmaktan çekiniyordum. Projenin tamamlanmasına kadar öğreneceğim çok şey olduğunun farkındaydım, bunun sadece mimarlık alanıyla sınırlı kalacağını sanıyordum.

Bu karşılaşmanın ardından hızla işe odaklandık ve kendi ofis ekibiyle birlikte yoğun bir çalışma sürecine girdik. Başlarken çekindiğim durumunun arkasındaki dinleyen ve sakinlikle ikna eden üslubu etkileyiciydi. Projede kendi isteklerinin sınırlarını eşinin istekleriyle ahenk içinde yanyana getirmedeki ustalığını iş sürecinde değil, yıllar sonra anlayıp tarifleyebildim.

Yıllar içinde farklı konularda birlikte çalışmak için çeşitli girişimlerimiz oldu. Her defasında ya işin akışı ya da programlar denk düşmedi, tekrarı olamadı. Ancak bütün bu niyetler, kendisiyle daha çok sohbet etme olanağı verdi.

Çalıştığı güncel projeleri anlatma arzusu ve bunları anlatırken duyduğu heyecan, bana hep *Mimarlığın Aktörleri: Türkiye 1900-2000*’ kitabında kendisiyle ilgili yazılanları hatırlattı. 1972-1973 yıllarında Akademi’de yaptığı bir projeyi bu kitapta gördüğümde şaşırmıştım. Bir öğrenci projesi için fikir ve anlatım yöntemi olarak fazlasıyla olgundu. Bunun üzerine uzun bir sohbetimiz oldu. Detaylarda anlattıkları, hakkında kurulmuş olan cümleyi aşan bir alanı kaplıyordu: “...Kazmaoğlu karar alabilen, riske girebilen, özgürlükler kullanabilen bir grup insanı örnekliyor.”

Yılar sonra bile çalışkanlığa, kararlılığa ve risk almaya ilişkin özelliklerinin değişmediğinin şahitlerinden biriyim sanırım. Ofiste çalışmak, bizzat kendi eskizleriyle projeleri yürütmek onun için önemli bir yaşam motivasyonuydu, mimarlık mesleği vazgeçilmez uğraşıydı. Benzer ölçekte işler yapan diğer meslektaşlarına kıyasla çok daha az görünmeyi seçti. Bu seçim önemli bir meydan okumaydı aslında. Yaptıklarını gösterirken geniş kalabalıklar değil bireysel diyaloglar yeterliydi Adnan Bey için. Bu diyalogların çoğaltılmasına ilişkin özel bir çabası da yoktu. Güncel mimarlık ortamında böylesine içedönük bir duruşun kesintisiz bir akışla büyük ölçekli işler sağlıyor olması meslek tecrübesinden ve işverenleriyle kurduğu güven ilişkisinden kaynaklanıyordu. Ahenkle ve kararlılıkla aynı tutumunu sürdürdü.

Sözü ve yaşamı tutarlı kişiliğini tanımlış olmaktan öğrendiklerim sadece mimarlıkla sınırlı kalmadı. Hiyerarşi gözetmeyen ilişkilerinde, her kuşakla aynı heyecanla temas kurmayı iyi biliyordu. Sükuneti ikna gücünün kaynağıydı.

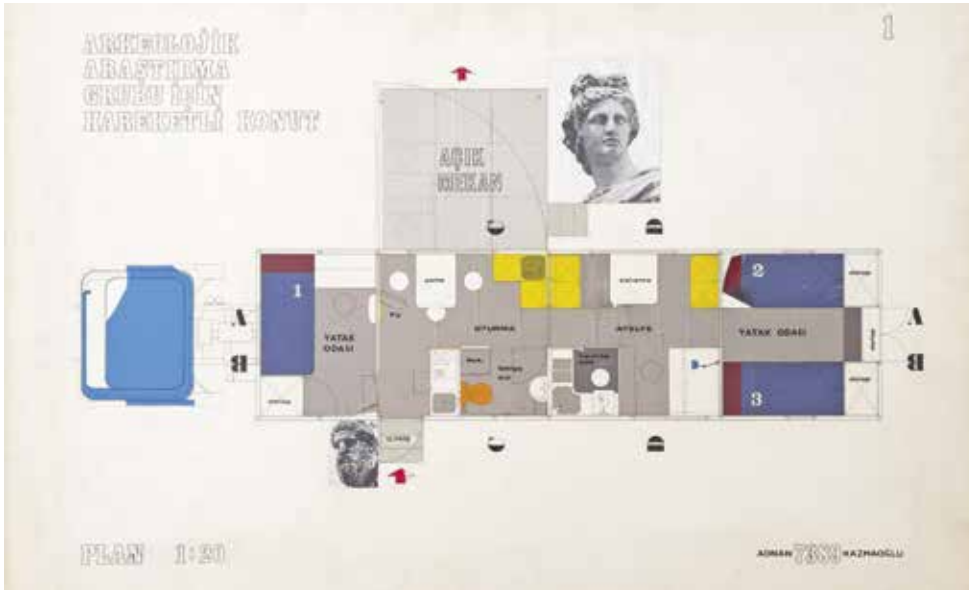
Kendisiyle son telefon görüşmemiz benim bir sağlık sorunu üzerineydi. Bana tavsiyelerde bulunurken, “Biliyorsun tansiyon ve kalp meslek hastalığı bizde, dikkatli ol” dediğini hatırlıyorum. “Biliyorum” dedim, “Siz de dikkatli olun...” Son sohbetimizden kalan uyarıyı kanıtlarcasına aramızdan ayrıldı. Bunun, etkisi uzun sürecek bir vedalaşma konuşması olacağını bilemezdim.

■ Hayriye Sözen, Y. Mimar, HS Mimarlık

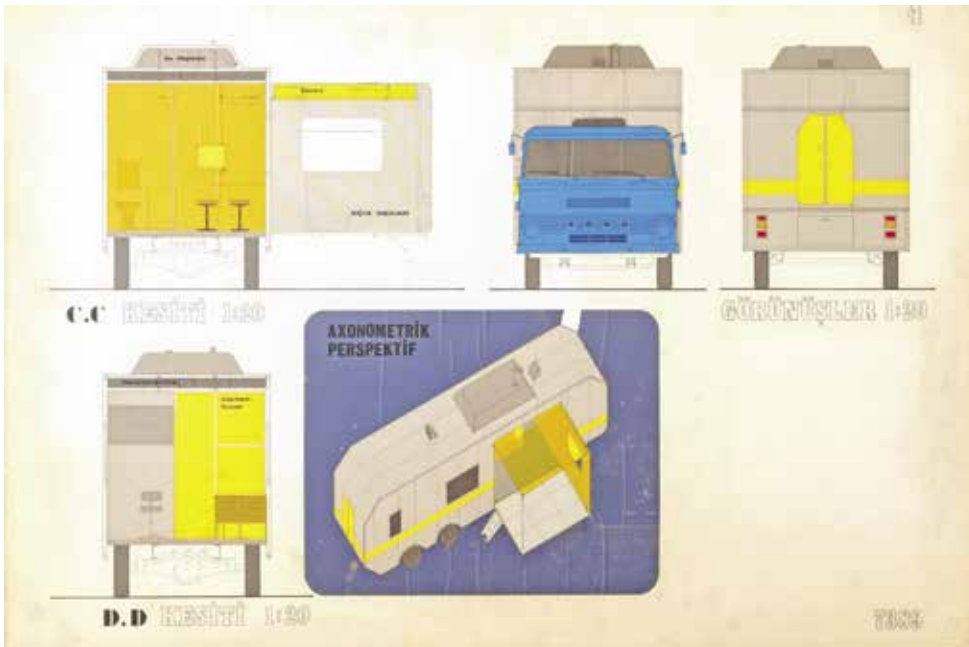
Not:

1 Uğur Tanyeli, *Mimarlığın Aktörleri: Türkiye 1900-2000*, Garanti Galerisi, İstanbul, 2007, s. 338-345.

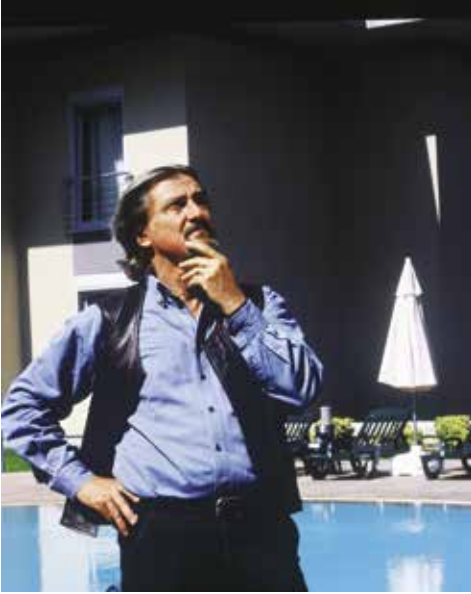
1-2 Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü’nde
1. Proje: Hareketli Arkeolojik Araştırma İstasyonu
(Mine Kazmaoğlu ve Aras Kazmaoğlu’nun izniyle).

1

2

Yarım Kalan Çizgiler

Taner Tombuloğlu ■ Adnan ile arkadaşlığımız çok uzun yıllara dayanır. Kendisini daima yaptığı projelerde izleyen bir meslektaş olmuştum. İstanbul'da bir inşaat mühendisi olarak 50 yılı geride bıraktığım serbest müteahhitlik yaşamımda onunla çok güzel çalışmalarımız olmuştur. Yıllar içinde İstinye'de çok güzel iki büyük projeyi beraber yapma şansına eriştim. Aşağıdaki satırlarda onun mesleki görüşleri ve çalışmaları sırasındaki gözlemlerimi sizlerle paylaşmak isterim.

Hocanın çok iyi bir topografik görüşü vardı, araziye gördüğünde yapımcının isteklerini aldıktan sonra beyaz kağıda mükemmel bir şekilde oturtur ve vaziyet planının ilk şeklini ortaya koyardı. Bu tasarımdaki yerleşim projenin bitimine kadar çok ufak değişiklikler dışında aynen kalırdı. Yani hoca ilk tasarımda araziye çözüp blokları ve diğer aktivite alanlarını yerleştirirdi. İlk kat planı taslak sunumunda gördüklerim beni çok şaşırtmıştı. Bir bloğa ait kat planlarını önüme koyduğunda statik sisteminin de plana yerleştirilmiş olarak sunulduğuna şahit olmuştum, statik büronun kendi istediği türde sistem kurmasını engellerdi çünkü hoca çok iyi derecede statik tasarım bilgisine sahipti. Projelerinde çözüm ortaklarını zorlayacak planlardan kaçınır, olası problemleri hızlı çözer ve bu konularda inat veya kapris yapmazdı; keza çok iyi bir mekanik ve elektrik bilgisine sahipti. Projede ihtiyaç duyulan tüm shaftları, galeri boşluklarını, elektrik pano odalarını, bacaları ilk günden tasarladığı kat planı üzerinde çözer

ve sonuna kadar müdahaleye lüzum göstermeden imalatı bitirtirdi.

Adnan'ın yaşamı boyunca mimarlıktaki en büyük başarısı toprağın üstü kadar altındaki alanların da çözümünde çok büyük bir deha olmasıydı. Toprağın üzerinde yaşam alanları ile alt katlardaki garaj arasındaki ilişkiyi inanılmaz derecede güzel çözerdi. Onun yaptığı projelerde açık-kapalı havuzlar, sosyal tesisler, çocuk oyun alanları ve bloklar arasındaki geçişler mükemmeldir.

Adnan'ın çizdiği projeden verim alabilmek için işin kontrolünün de kendisinde olması gerekir. Her hafta şantiye ziyaretlerinde elinde 1/5,1/10,1/20

- 1 Bay İstinye Konakları'nda projenin mimarı Adnan Kazmaoğlu (Fotoğraf: Taner Tombuloğlu).
- 2 Bay İstinye Konakları, Sarıyer, İstanbul, 1999 (Helikopter Çekimi: Bay İnşaat'ın izniyle).
- 3 Bay İstinye Konakları, Sarıyer, İstanbul, 1999 (Fotoğraf: Cemal Emden. Bay İnşaat'ın izniyle).

detaylarıyla birçok proje getirir ve hatta gerekirse yerinde geliştirirdi. O derece detaycıydı ki hiç kimsenin dikkatini bile çekmeyen bir baca detayında 4-5 pafta plan, kesit ve görünüş çizdiğini hatırlarım. Projelerine çok müdahale edilmesini sevmezdi ancak önerdiği bir malzemenin uygunsuzluğu ve/veya teminindeki zorluklardan kaynaklı problemlere de kayıtsız kalmaz, düzeltmeleri ve değişiklikleri seve seve yapardı. Hoca, projelerinde cephelerini daima yalın ve

düz çizgilerle tasarlandı. Günümüzde örneklerini çokça rastladığımız, malzeme bolluğu olan arabesk bina görünümünden hiç hazetmezdi.

Projelerde mekanların farklılaşmasını, geniş ve yere kadar camları, geniş koridor ve yüksek tavanları çok severdi. Çatılar, çatı kaplamalar ve çatı aralarında oluşturulan alanlar ise ilgi duyduğu diğer noktaları. Günümüzün imar yönetmelikleri artık ne yazık ki bu alanların tasarlandığı gibi yapılmasına müsaade etmemektedir.

Hocanın meslek hayatında hoşlanmadığı konuların başında intihal (kendi ifadesiyle “apartmak”) gelirdi, projelerde kendi özgün çizgisini yaratmaktan ve yansıtmaktan asla imtina etmedi.

Doğal taşı çok severdi; bir projemizi doğal taş kaplama ile tasarlamış ve yapmıştı. Bugün baktığımda binalar hala ilk günkü gibi duruyor; yazık ki günümüzdeki artan maliyetler bu tip yapıları yapmamızı artık engelliyor. Adnan inşaat sektöründe kullanılan tüm malzemeleri çok iyi tanıyor, izliyor ve biliyordu. Proje çiziminde olmasını istediği malzemeleri de bundan dolayı iyi tespit ediyordu. Uygulamayı yerinde denetlemeyi çok seven bir arkadaşımızdı.

Yapmış olduğu tüm projelerde peyzaj konusunda da çok ilgili ve bilgiliydi. Peyzaj projelerinde burada ismini anmadan geçemeyeceğim sevgili Ata Turak ile çok güzel ve uyumlu çalışırdı. Yalnız yalın proje çizimi ile değil her türlü yardımcı elemanlar için tasarım yapar ve imalatları ile bizzat kendisi ilgilenirdi. Bugün hala piyasada Adnan tarafından çizilmiş aydınlatma elemanları, kapı tipleri yapımcı firmalar tarafından üretilmekte ve kullanılmaktadır.

Sevgili Adnan meslek hayatı boyunca çok değerli insanlar yetiştirdi, çok kıymetli eserlere imza attı. Daha da yapacağı çok proje varken bizleri ansızın terketti. Erken bir veda oldu ama ne yazık ki elden bir şey gelmiyor.

Sevgili Hocam eserlerin bir anıt gibi her yerde ışıltılı parlamakta. Seni her zaman sevgiyle ve saygıyla anacağım. Huzurlu bir şekilde ışıklar içinde uyumani dilerim.

■ *Taner Tombuloğlu, İnşaat Mühendisi; Yönetim Kurulu Üyesi, Bay İnşaat*

30 Senelik Tebessüm

S. Ata Turak ■ Peyzaj mimarlığı ile tanışıklığım 1986 yılında, İstanbul Üniversitesi’nde 4 yıllık Orman Mühendisliği eğitimini takiben, Yıldız Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Planlama Yüksek Lisans Programı’na kabul edilmemle başladı. Bu dönem boyunca ders saatleri dışında İstanbul Teknik Üniversitesi Döner Sermayeleri bölümünde Ahmet Cengiz Yıldızcı ile özellikle kamusal projelerde çalıştım.

Mimarlık ve MİAR (Adnan Kazmaoğlu / Mutlu Çilingiroğlu) ile ilk tanışıklığım ise 1993 yılı yılbaşı günü gerçek anlamda ilk profesyonel proje sunumu yaptığım Türkiye’nin ilk akıllı konut yerleşkesi MESA Etiler Sarı Konaklar Sitesi’nin şantiyesinde başladı. Sunum sonuna doğru, toplantı odasına tesadüfen o çevredeki başka bir şantiyeden gelen Mutlu Bey ve Adnan Bey girdiler.

Tanıştırıldıktan sonra masanın büyük bölümünü kaplayan vaziyet planını incelerken, Mutlu Bey yerleşkenin geometrik düzenini kurgulayan büyük yay şeklindeki ana yolu göstererek hangi çizim programı ile çizdiğimi sordu: “ArchiCAD mi AutoCAD mi kullanıyorsunuz?” Çizim programlarının yeni yeni ofislerde kullanıldığı yıllardı. Ben “AtaCAD kullanıyorum... Elle çizdim” dedim. Gerçekten 0,3 mm uç kalınlığındaki rapidoyu bir masina ile bağlayıp, masada merkezi çizileyerek çizmiştim. Bunun üzerine Mutlu Bey “Hocam, biz makinede zor çizdik bunu” deyince hepimiz gülmüştük.

Sonrasında MİAR ve MAM ile tüm süreçlerini hep gülümseyerek andığım 20 küsur proje yaptık ve yarısı üst seviyede tamamlanarak hayata geçirildi. Neredeyse hepsi güncelliklerini hala koruyorlar.

Eserlerinin istenilen düzeylerde hayata geçmesini sağlamada gösterdikleri dirayet ve ısrar, hayatı da ıskalامadan iş yapma tarzları şahaneydi. Benzerini hiçbir ofiste görmediğimi söylemeliyim. Hayatından memnun olmayan çalışma arkadaşlarına da rastlamadım. Mesleki anlamda ne kadar tutkulu ve ciddi olsalar da aynı oranda mizahi ortam her daim mevcuttu.

Ne yazık ki Mutlu Bey, mesleği en verimli döneminde, erken bırakmak zorunda kaldı. Adnan Bey ise hiçbir zaman ödün vermediği o “jilet gibi çizgisi”ni vefatına kadar sürdürdü. Her ikisi de farklı tarzları, mesleklerine ve kendi etik değerlerine bağlılıkları ile bana ve meslektaşlarına kılavuz oldular, ilham verdiler. Kompleks düşünce ve tasarımlarının nasıl yalın ve nitelikli eserler yarattığını görmek ve eskimezliklerine tanıklık etmek ne kadar usta esnaflar olduklarını gösteriyor.

Meslek hayatım boyunca birlikte çalıştığım (birkaç istisnayı tenzih ederek) irili ufaklı, ünlü diğer mimarlık ofisi sahiplerinin, belki dönemin dinamikleri, belki kuşak çatışmaları, belki de egosantrik rekabetten dolayı, mesleki ve kişisel etik değerler anlamında bu ikilinin samimiyet/ dürüstlük kalibresine ulaşamadığını söyleyebilirim (Elbette bu ifademi yersiz bulanlar veya muhataplarından üzerine alınanlar olacaktır). Ayrıca bu ustaların yetiştirdiği, daha sonra kendi ofislerini kurarak aynı ilkelerle ve aynı dirayetle iyi mimarlık yapanları da tanıyorum ve zaman zaman da birlikte çalışıyorum.

Binalarında ustalarından ayrıntılar görmek de gülümsetiyor.

Adnan Bey ile yaptığımız proje çalışmalarına başlamadan önce; çevre değerleri ve imar koşulları çok iyi kurgulanmış, vaziyet planı neredeyse tıkr tıkr işleyen mimari projesi tamamlanmış, tüm disiplinlerin istekleri öngörölmüş, herhangi bir soru işareti kalmamış olurdu. Neredeyse sadece çevre düzenine yönelik malzeme tanımları yapılsa, aydınlatma tipleri belirlense, genel ağaçlandırma yapılsa bile sonuç ürün için yeterli olurdu. Adnan Bey yine de farklı bir dilin, sokulgan bir rüzgarın projeye dahil olmasını, sağı solu çekiştirmesini, rasyonel rotadan çıkılmasını dilerdi ve bunun altlığını hazırlardı sanırım. Peyzaj tasarımı ile ilgili önerilerimi dinler ve zaman zaman aklına yatmadığını hissettiğim bir sessizlikle, neredeyse hiçbirine itiraz etmemesini garipsedim. Sonraki aşamalarda adeta kendisi tasarlamış gibi, çizilen her çizginin uygulanmasına yatırımcıyı ikna ederdi. Konunun bileşeni olan başka kişilerden, çok sonraları duyduklarım bu mesleği sürdürmemde itici güç olmuştur.

“Ata’ya dokunmayın”, “Çizdiğini yapın”: Çırağını kollayan eski zaman tarzı gibiydi.

Bazen yatırımcı çok emek sarfedilen projeden vazgeçer, başka bir tasarımcıya yönelir, başka dinamiklerin etkisi ile moda mimarlar tercih edilirdi. Böyle zamanlarda Adnan Bey, “Kısmet iyi bir ihtimaldir” ilkesi ile bir sonraki müstakbeli bekler gibiydi. Onu hiçbir konuda karamsar, şikayetçi veya sinirli görmedim. Kısmet sanırım eski kadim esnaf değerlerinden biriydi bir zamanlar. Bir diğer çok önemli özelliği de, ben de dahil, beraber çalıştığı ekibine daima maddi-manevi destek oluyordu.

Kendi kişisel güzergahımın sonuna doğru yürürken, burada Adnan Bey ile 30 senelik yol arkadaşlığına ithafen bir not düşmem gerekiyor: İyi, sabırlı, dürüst, cömert ve nüktedan bir arkadaşla, yorulmadan, zamanın nasıl geçtiğinin farkına varmadan, dünyanın çevresini birkaç kez dolaşacak mesafe yürünebiliyor. Adnan Abi’yle, hocamla, bu zaman diliminde birlikte birkaç defa dünya turu yaptık. Binlerce de ağaç diktik. Ruhu şad olsun... Onu çok özleyeceğim.

■ S. Ata Turak, Peyzaj Mimarı, S. Ata Turak Landscape Architecture

2

3

4

- 1 Zenginbahçe Konutları, Kemerburgaz, İstanbul, 2002 (Fotoğraf: Aydan Turak. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi’nin izniyle).
 2 Aquacity 2010, Sancaktepe, İstanbul, 2007 (Fotoğraf: Sahir Uğur Eren. Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi’nin izniyle).
 3 Varyant Karşıyaka, İzmir, 2011 (Fotoğraf: Yerçekim Architectural Photography. Efe Kumova ve Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi’nin izniyle).
 4 Varyant Plus Karşıyaka, İzmir, 2014 (Fotoğraf: ZM YASA Architectural Photography. Efe Kumova ve Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi’nin izniyle).